İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYETELİZME NEDEN OLAN FAKTÖRLERİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ KULLANILARAK İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cihat İLHAN

Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı

Mühendislik Yönetimi Programı

TEMMUZ 2020

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYETELİZME NEDEN OLAN FAKTÖRLERİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ KULLANILARAK İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cihat İLHAN
(507161212)

Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı

Mühendislik Yönetimi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Çiğdem ALTIN GÜMÜŞSOY

TEMMUZ 2020

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 507161212 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Cihat İLHAN, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "SOSYETELİZME NEDEN OLAN FAKTÖRLERİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ KULLANILARAK İNCELENMESİ" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Çiğdem ALTIN GÜMÜŞSOY** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Fethi ÇALIŞIR** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. İhsan KAYA .....
Yıldız Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : 15 Haziran 2020
Savunma Tarihi : 13 Temmuz 2020

Çalışırken hayatını kaybeden tüm insanlara,

ÖNSÖZ

Bu çalışma günümüzde oldukça yaygın bir davranış olarak ortaya çıkan sosyetelizm kavramını açıklamak, çalışma hayatında yaşanan sıkıntıların sosyetelizme etkisini göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Tez hazırlama sürecimde büyük yardımları olan seminer dersinde literatür taramasını ve yapısal eşitlik modelini öğrendiğim değerli hocalarım Ayberk Soyer ve Umut Asan'a, AMOS programını öğrendiğim Doç. Dr. Behçet Yalın Özkara'ya başta gemi inşaatı sektörü çalışanları olmak üzere ankete yoğun katılım gösteren tüm çalışanlara, çalışmam sırasında kullandığım programları kullanabilmem için yardımcı olan İpek Erdoğan'a, çalışmam sırasında maddi, manevi desteklerini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma ve aileme, son olarak tez sürecim boyunca bana her konuda yardımcı olan danışman hocam Çiğdem Altın Gümüşsoy'a teşekkür ederim.

Mayıs 2020

Cihat İLHAN
(Gemi İnşaatı Mühendisi)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **xi**
SEMBOLLER ..... **xiii**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xv**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xvii**
ÖZET ..... **xix**
SUMMARY ..... **xxi**
1.GİRİŞ **1**
2.LİTERATÜR TARAMASI **3**
2.1.Sosyetelizm 3
2.2 Sosyetelizme Etki Edene Faktörler 7
3. SOSYETELİZMLE İLGİLİ TEORİLER **11**
3.1 Sosyal Öğrenme Teorisi 11
3.2 Bağlılık Teorisi 12
4. ARAŞTIRMA MODELİ **13**
4.1 Araştırma Modeli Hipotezleri 14
4.1.1 Sosyetelizm 14
4.1.2 Sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu (FOMO) 15
4.1.3 Akıllı telefon bağımlılığı 16
4.1.4 Sosyal medya bağımlılığı 17
4.1.5 İşyeri telebaskısı 18
5. YAPISAL EŞİTLİK MODELLEMESİ **19**
5.1 YEM Temel Özellikleri 19
5.2 YEM Aşamaları 20
5.2.1 Teorik model oluşturma 20
5.2.2 Model tanımlama 22
5.2.3 Parametre tahmini 22
5.2.4 Model değerlendirme 23
5.2.5 Modeli yeniden tanımlama 23
6. ANALİZ VE SONUÇLAR **25**
6.1 Yöntem 25
6.2 Analiz ve Sonuçlar 27
6.2.1 Ölçüm modeli 27
6.2.2 Yapısal model 32
7. SONUÇ VE ÖNERİLER **37**
7.1 Yönetimsel Çıkarımlar 39
7.2 Kısıtlamalar 40
KAYNAKLAR **41**
EKLER **45**
ÖZGEÇMİŞ **51**

KISALTMALAR

FOMO : Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusu
YEM : Yapısal Eşitlik Modeli
PSMU : Problematik Sosyal Medya Kullanımı
PHUB : Sosyetelizm
SMART : Cep telefonu bağımlılığı
SOS : Sosyal Medya Bağımlılığı
WORK : İşyeri Telebaskısı
NFI : Normlaşmış Uyum İndisi
GFI : İyilik Uyum İndisi
CFI : Karşılaştırmalı Uyum İndisi
RMSEA : Hataların Ortalama Karekökü (yaklaşık
AAD : Averaj Açıklanan Değişkenlik
Sd : Serbestlik Derecesi

SEMBOLLER

$\chi 2$	**:** Ki-kare değeri
ρ	**:** Yapı güvenilirliği
R^2	**:** Belirleme katsayısı
λi	**:** Faktör ağırlığı
p-değeri	**:** İstatistiksel anlamlı farklılık için olası hata miktarı

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 5.1 : Uyum İyiliği Değerleri **23**
Çizelge 6.1 : Anket Soruları. **25**
Çizelge 6.2 : Demografik Özellikler..... **27**
Çizelge 6.3 : Standardize Edilmiş Regresyon Ağırlığı **28**
Çizelge 6.4 : Uyum İyiliği Değerleri **29**
Çizelge 6.5 : Ölçme Modeli Analizi Sonuçları..... **31**
Çizelge 6.6 : Diskriminant Analizi Sonuçları..... **32**
Çizelge 6.7 : Uyum İyiliği Değerleri **32**
Çizelge 6.8 : Hipotez Sonuçları **34**
Çizelge 6.9 : Dolaylı Etki **34**

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1 : Bağlılık Anksiyetesi Modeli **12**
Şekil 4.1 : Araştırma Modeli **13**
Şekil 6.1 : Ölçme modeline ait sonuçların AMOS programında gösterimi..... **30**
Şekil 6.2 : Yapısal Eşitlik Modeli Sonuçları **33**

SOSYETELİZME NEDEN OLAN FAKTÖRLERİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ KULLANILARAK İNCELENMESİ

ÖZET

Akıllı telefon inovasyonunun gelişmesi günlük yaşamımızda, iş araçlarımızda ve öğrenme yöntemlerimizde birçok değişiklikler getirmiştir. Akıllı telefonlar ile herhangi bir an veya zamanda kişilerin birbirleriyle iletişim kurmaları kolaylaşmıştır. Bu kolaylık, kişiler arasındaki sosyal etkileşimin artmasına neden olmuştur. İşyerlerinde bilgi aktarımları çeşitli e-posta ve mesaj uygulamaları yoluyla cep telefonu ile gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca günümüzde birçok işyerinin kurumsal kaynak planlama programları cep telefonu ile kullanıma da uygundur. Eğitim hayatında da cep telefonu kullanımının önemi artmış olup bir çok üniversitede ders notları, sınav sonuçları ve ödevler ile ilgili bilgilendirmeler cep telefonuna yüklenen uygulamalar üzerinden yapılmaktadır. Akıllı telefon iş hayatımızda ve günlük yaşantımızda birçok kolaylık sağlamasına rağmen insanların arasına mesafe koyabilmektedir. İnsanlar, cep telefonuyla ilgilendikleri için iletişim halindeki kişileri görmezden gelebilmektedirler. Günümüzde oldukça yaygın olan bu kavramın ismi sosyetelizmdir.

İş hayatımızdan, günlük yaşamımıza, iletişim kalitemizi, ilişki kalitemizi farklı şekillerde etkileyen sosyetelizm kavramının araştırılması önemlidir. Sosyetelizm kavramı yeni ortaya çıktığı için konuyla ilgili literatür sınırlıdır, yine de sosyetelizme neden olan ve sosyetelizmin neden olduğu dinamiklerin bir kısmını ortaya koyan çeşitli çalışmalar mevcuttur. Hatta bu konuyla ilgili stopphubbing.com isimli bir web portalı bile mevcuttur.

Bu çalışmanın amacı sosyetelizme etki eden faktörlerin araştırılmasıdır. Literatür incelendiğinde sosyetelizm davranışına neden olan üç kavramdan bahsedilmektedir: Sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu, akıllı telefon bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı. Bunlardan birincisi olan sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu başkalarının yaşadığı değerli deneyimleri kaçırabilme ihtimalinin farkına varmanızdan kaynaklanan anksiyete hissidir. Sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu insanların sürekli cep telefonunu kontrol etmesine neden olabilmektedir. İkinci değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bir teknoloji bağımlılığı biçimidir. İnsanların trafikte, başkalarıyla iletişim halindeyken ve benzeri durumlarda cep telefonu kullanmalarını ifade eder. Üçüncü bir ifade ise sosyal medya bağımlılığıdır. Sosyal medya bağımlılığı insanların sosyal medyadan uzak kaldığında panik yaşamaları, strese girmeleri, yalnız ve güvensiz hissetmeleridir. Bu çalışmada ayrıca cep telefonu bağımlılığı ve sosyal ortamdan kopuk kalma korkusuna neden olduğu bilinen iş yerinde elektronik postları kontrol etme zorunluluğunu ifade eden işyeri telebaskısı kavramı da eklenir. Bu tez kapsamında işyeri telebaskısı değişkeninin sosyetelizm üzerinde dolaylı bir etkisi olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırma modelinde belirlenen değişkenler arasındaki ilişkilerin varlığını belirleyebilmek için anket çalışması yapılmıştır. Anket toplam 356 kişiden toplanmıştır ve anket katılımcıları iş ortamında bulunan ve çalışan kişilerden seçilmiştir. Toplanan veri daha sonrasında yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak test edilmiştir. Analiz programı olarak IBM AMOS 23 programı kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre akıllı telefon ve sosyal medya bağımlılığının sosyetelizme doğrudan bir etkisi bulunmaktadır. İşyeri telebaskısı ve sosyal ortamdan kopuk kalma korkusunun ise sosyetelizme dolaylı etkisi bulunmaktadır. Ayrıca işyeri telebaskısının sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu ve telefon bağımlılığına doğrudan etkisi olduğu görülmektedir. Son olarak sorunlu sosyal medya kullanımının akıllı telefon bağımlılığına pozitif etkisi olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışmanın literatüre katkısı incelendiğinde çalışma işyeri telebaskısı değişkeni ile sosyatelizm kavramını birlikte ele alan ilk çalışmadır. Özellikle artan iş temposu ile etkisini gösteren işyeri telebaskı değişkeninin sosyetelizm üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı olarak bulunmuştur.

İşyeri telebaskısı ile ilgili Türkiye'de yapılan ilk çalışma olması ve sosyetelizm işyeri telebaskısının ilişkisini araştırması yönünden literatürde bulunan diğer çalışmalardan farklıdır. Gelecek çalışmalarda da günlük yaşamı ve iş hayatını etkileyen sosyetelizm işyeri telebaskısı ilişkisini inceleyen çalışmalar yapılabilir. Ayrıca İşyeri telebaskısı kavramı günümüzde hızla sayısı artan beyaz yakalı çalışanların motivasyonunu düşüren önemli ve derinlemesine araştırılabilcek bir kavram olarak düşünülebilir.

UNDERSTANDING FACTORS AFFECTING PHUBBING WITH STRUCTURAL EQUATION MODELLING

SUMMARY

Many changes to our daily life, work tools and learning methods realized as result of the development of smartphone innovation. It is easier for people to communicate with each other at any time with smart phones. This convenience has led to increased social interaction among people. Information transfer in workplaces can be done by mobile phone through various e-mail and message applications. In addition, the enterprise resource planning programs of many workplaces are now available for use by mobile phones. The importance of using mobile phones in education has increased and in many universities, information about lecture notes, exam results and assignments are made through applications installed on mobile phones. Even though the smart phone provides many conveniences in our business life and daily life, it can cause problems in human relationships. People, who are interested in mobile phones, can ignore the people they are physically involved with. The name of this concept, which is very common today, is phubbing.

The concept of phubbing, which affects our daily life, communication quality and relationship quality in different ways, needs to be investigated. The literature on the concept of phubbing has recently been limited, however, there are some studies that have caused some of the dynamics that caused phubbing and caused some of the dynamics caused by phubbing. Also, there is even a portal called stopphubbing.com as the concept causes people to experience negative practices in their daily lives.

The aim of this study is to investigate the factors affecting phubbing. When the literature is examined, there are three concepts that cause the behavior of phubbing: the sense of being disconnected from the social environment, smartphone addiction, social media addiction. The first of these is the fear of missing out from the social environment, anxiety sensation caused by the realization that you may miss the valuable experiences of others. Fear of missing out from the social environment can cause people to constantly control their mobile phones. The second variable, smartphone addiction, is a form of technology addiction. It refers to people using mobile phones in traffic, while communicating with others in similar situations. A third statement is social media addiction. Social media addiction should make people feel panic, stressed, lonely and insecure when they stay away from social media. Also included in this study is the concept of workplace telepresure, which expresses the imperative of checking e-mails in the workplace. Whether the Workplace Telepressure variable has an indirect effect on phubbing was examined.

In order to determine the existence of the relationships between the variables determined in the research model, a questionnaire study was conducted. The questionnaire was collected from a total of 356 people and those who work. The collected data was then tested using structural equation modeling. IBM AMOS 23 program was used as the analysis program.

According to the results of the research, it was observed that smartphone and social media addiction directly affect phubbing. Workplace Telepressure and fear of missing out from the social environment have an indirect effect on phubbing. Workplace telepressure seems to have a direct impact on the fear of missing out from the social environment and telephone addiction. Finally, it is seen that social media addiction has a direct positive effect on smartphone addiction.

Contribution of this study to the literature is analyzed, the study is the first study that deals with the variable of workplace telepressure and the variable of phubbing. The indirect effect of the workplace telepressure variable, which shows its effect especially with increasing workplace telepressure, on phubbing was found to be significant.

Study of workplace telepressure to be variable with the corresponding structures in Turkey and the first study to investigate the reletationship between phubbing and workplace telepressure found in the literature is different from other studies. In future studies, studies examining the relationship between phubbing workplace telepressure affecting daily life and business life can be conducted. In addition, the concept of workplace telepressure is worth investigating more as an important concept that lowers the motivation of white-collar employees, which are rapidly increasing in number.

Studies on the normalization of phubbing also show that socialism has a negative effect on the quality of communication. For this reason, it is possible that phubbing will also cause inefficiency in projects by reducing the quality of communication in the workplace. In addition, since mobile phone addiction and social media addictions are behaviors that trigger many other psychological disorders, they can lead to many negative behaviors in the lives of employees. For this reason, employees can be made aware of the side effects of social media addiction by giving advertisements and warnings. In addition, an application can be developed that shows how many hours the applications installed on the phone are used, and warnings can be made to users such as "You used Instagram for 5 hours today, how about moving a little". Workplace telebast causes behaviors such as burnout and sleep disorders. For this reason, ways to reduce workplace telebasks should be sought by providing a comfortable working environment to employees in workplaces.

This study on phubbing offers some suggestions to understand the factors that cause socialism.Firstly, study is only based on Turkish participants. In order to ensure the validity of the study in a global sense, it can be investigated whether sociocultural differences, identity differences and economic conditions are effective in the display of phubbing by participating from different countries. The effect of sexual differences on the factors affecting phubbing was not examined in the study. Such a study can be done by analyzing the results for male and female participants separately. Also, generational differences from demographic characteristics of the participants are not examined in the study. It is possible that the factors affecting socialism in the X, Y and Z generations, whose use of technology is very different. Studies on the subject may yield different results on the subject.

In the modern world where mobile phone usage and social media usage are increasing, various studies must be done about phubbing for all these reasons. Besides, no work

is yet known about in Turkey and have different effects on the psychology of the worker fusing more work should be done about workplace telepressure. In addition, different studies can be made on the relationship between workplace telepressure and phubbing.

1. GİRİŞ

Telefon kullanımının insanlar üzerinde bir takım olumsuz etkilere sahip olduğu gözlemlenmektedir, bu olumsuz etkilerin en önemlilerinden biri ise sosyetelizmdir (Griffiths ve diğ, 2018). Sosyetelizm, iki veya daha fazla kişinin sosyal bir ortamda diğer insanlardan ziyade telefonla etkileşime girmesini içeren, akıllı telefon kullanımında giderek yaygınlaşan bir davranıştır (Blanc & Bendayan, 2018). Sosyetelizm, yüz yüze iletişim kurulurken telefonun kontrol edilmesidir (Griffiths ve diğ, 2018). Sosyetelizm, insanların başkalarıyla diyalog halindeyken cep telefonlarıyla uğraşması olarak tanımlanabilir (Karadağ & Tosuntaş, 2015). Anshari'ye göre ise, akıllı telefon alışkanlıkları, 'nomofobi' veya 'sosyetelizm' gibi kişisel zorluklar yaratan potansiyel zihinsel bozukluklara neden olabilir. Ayrıca, akıllı telefon bağımlılığına genç nesil arasında daha çok eğilim olduğu ve bağımlılık konusundaki cinsiyet farklılığının da istatistiksel olarak anlamlı olduğu düşünülmektedir (Anshari ve diğ, 2016). Akıllı telefon kullanımıyla ilgili yeni ortaya çıkan bir fenomen olan 'sosyetelizm', son zamanlarda akademisyenlerin dikkatini çekmektedir (Griffiths ve diğ, 2018). Bu nedenle sosyetelizm kavramına birçok açıklama getirilmiştir. Sosyetelizmin İngilizcesi phubbing, phone ve snubbing olmak üzere iki kelimeyi bir araya getiren bir kavramdır (Karadağ ve diğ, 2015). Öte yandan, phubber, phubbing eylemini yürüten ve phubbed phubbing eylemine maruz kalan kişiyi tanımlar. Hangi dinamiklerin sosyetelizmden etkilendiğini ve sosyetelizme neden olan dinamikleri açıklanması zordur (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018). Bu nedenle konuyla ilgili farklı değişken ve moderatörleri içeren birçok çalışma mevcuttur. Sosyetelizm, günlük iletişimde olağan hale gelmiş gibi görünmektedir (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018). Bazı yeni araştırmalar sosyetelizm davranışının öncüllerini araştırmıştır, en önemli belirleyici akıllı telefon bağımlılığı gibi görünmektedir (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018). Sosyetelizmle ilgili bir diğer kavram ise partner sosyetelizmidir (pphubbing). Partner sosyetelizmi (pphubbing), romantik partnerinizin veya eşinizin, sizinle iletişim halindeyken cep telefonu tarafından dikkatini dağıttığı veya cep telefonu kullandığı durumdur (Roberts ve David, 2016). Çizmeci, sosyetelizmi bir

kişinin yanındakileri göz ardı etmesi ve dolayısıyla insanlar arasındaki iletişimi engellemek suretiyle cep telefonuna kullanması olarak tanımlar. Bu davranış, yakın bir ilişki içinde olan insanlar arasında meydana gelirse, buna 'partner sosyetelizmi' denir (Çizmeci, 2017). Bu nedenle, sosyal etkileşimlerde aşırı derece cep telefonu kullanımı iletişimsel beklentileri ihlal edebilir ve olumsuz ilişkilerle memnuniyetsizliğe yol açabilir (Kelly ve diğ, 2017).

Partnerin sık sık sosyetelizm davranışlarına girmesinin ya da teknolojinin aşırı kullanılmasının, bireyin depresyonunu doğrudan ve önemli ölçüde etkileyebileceğini ileri sürmüştür (Wang ve diğ, 2017). Buna ek olarak, son araştırmalar, yüz yüze etkileşimler sırasında cep telefonu kullanıldığında görüşme ve konuşma normlarının ihlali sonucu 'izlenim oluşumu'nu etkilendiği fikrini destekleyen kanıtlar buldu (Abeele & Antheunis, 2016). Bu nedenle sosyetelizm ile ilgili parametreleri tanımlamak kolay değildir. Phubber ve phubbed aynı kişi olabilir ve her ikisi de insanlar üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1 Sosyetelizm

Xie'nin çalışmasına göre sosyetelizm ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların önemli bir kısmının partner sosyetelizmi ve buna benzer bir konu olan ebeveyn sosyetelizmi üzerine yapıldığı gözlemlenmektedir. Ebeveyn sosyetelizmi üzerine yapılan çalışma ebeveynler tarafından gerçekleştirilen sosyetelizmin gençlerde cep telefonu bağımlılığını arttırıp arttırmadığını buna ek olarak gençler arasındaki anormal davranışları (bağımlılık gibi) ve ebeveyn-çocuk bağlılığı üzerindeki etkilerini ve cinsiyet rollerini açıklamaktadır. 1007 örneklem üzerinde çoklu regresyon analiziyle yapılan bu çalışmanın sonucuna göre gençler arasında cep telefonu bağımlılığı ebeveyn sosyetelizminden önemli ölçüde pozitif olarak etkilenmektedir. Bunun yanında ebeveyn sosyetelizminin ebeveyn-çocuk bağlılığı üzerinde negatif etkisi bulunmaktadır. Ebeveyn sosyetelizminin, çocuklar arasındaki anormal davranışlar görülmesi üzerinde ise pozitif etkisi bulunmaktadır. Ayrıca ebeveyn sosyetelizminin erkekler üzerindeki etkisi kadınlar üzerindeki etkisinden büyüktür. Yine araştırma sonuçlarına göre ebeveyn sosyetelizmi ile gençlerde cep telefonu bağımlılığı arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır. Ek olarak erkeklerde ebeveyn sosyetelizminin önemli derecede etkisi varken, kadınlarda önemli bir etki görülmemektedir. Bu da erkeklerde ebeveyn sosyetelizminin daha olumsuz sonuçlara yol açtığını göstermektedir (Xie ve diğ, 2019).

Yapılan diğer bir araştırmaya göre sosyetelizm duygusal ilişkiler üzerinde de olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Partner sosyetelizmi, bağlılık anksiyetesi olan bireyler arasında kişilerarası güvensizliği artırmaktadır, böylece bireyler arasında çatışmaya neden olabilmekte ve sonuçta ilişki memnuniyetini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bununla birlikte, partner sosyetelizminin cep telefonu çatışması üzerindeki etkisi, bağlanma kaygısı düşük olan bireylerde daha da zayıf görünmektedir. Burada bahsedilen cep telefonu çatışması aşırı cep telefonu kullanımıdır ve araştırma sonuçlarına göre ilişki durumu üzerinde etkisi vardır. Diğer taraftan ilişki ve yaşam memnuniyetinin partner sosyetelizmi tarafından etkilendiği

iddia edilmektedir. Araştırma sonuçları göstermektedir ki sosyetelizm ve cep telefonu çatışmasının artması ilişki doyumunu düşürmektedir. Buna ek olarak bağlılık anksiyetesi ve sosyetelizm dolaylı olarak cep telefonu çatışmasını etkilemektedir. Ayrıca araştırma sonucu göstermektedir ki ilişki doyumu yaşam doyumunu etkilemektedir. Yine araştırma sonuçlarına göre yaşam doyumunun düşmesi de depresyona neden olacağından partner sosyetelizmi dolaylı olarak depresyona neden olmaktadır (Roberts & David, 2015).

Evli çiftlerde depresyon yaşanmasında ilişki tatmininin rolü bilinmesine rağmen, partner sosyetelizminin evli çiftlerde ilişki tatmini ve depresyona etkisi üzerine bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmalar göstermiştir ki evlilik tatmini ve depresyon arasında negatif ilişki vardır. İnsanlar için en büyük vakit harcama kaynaklarından birisinin cep telefonu olduğu düşünülebilir. Bu nedenle araştırmalar teknolojinin insan hayatı ve ilişki tatmini üzerine odaklanmaktadır. Yüz yüze gerçekleşen iletişim sırasında cep telefonu kullanmanın, tartışmanın kalitesini düşürdüğü bir gerçektir. Buna ek olarak, telefon kullanımıyla partnerle kurulan yakın iletişim ve empati arasında negatif korelasyon olduğu görülmektedir. Bunun yanında yine oyun bağımlılığı ve mesaj bağımlılığının ilişki tatminini etkilemesi, araştırmacıları sosyetelizm, romantik ilişki tatmini ve depresyon arasındaki ilişki üzerine çalışmaya yönlendirmektedir. Çalışmada önceki çalışmalardan farklı olarak evlilik sürelerinin uzunluğunun etkisi de değişkenler arasındaki ilişkideki etkisi icelenmiştir. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda farklı sonuçların ortaya çıkması araştırmacıların ilişki uzunluğunu da bir bağımsız değişken olarak ele almalarına neden olmaktadır. Araştırmacılar kısa ilişkilerde, ilişki tatmini ve depresyonla ilgili sosyetelizmin fazla etkisi olmayacağını, buna karşın, uzun dönemli ilişkilerde daha fazla etkisinin olacağını düşünmektedir. İlişkilerde karşılıklı faydayı maksimize ve karşılıklı zarar veya maliyetleri minimize etmeyi açıklayan karşılıklı bağlılık teorisi de ilişki süresi arttığı için bu teoride bahsedilen fayda ve maliyet gibi çıktılar etkileneceğinden araştırmacıların hipotezini güçlendirmektedir. Araştırma için farklı yaş gruplarından ve eğitim seviyelerinden yetişkin evli çiftler ele alınmaktadır. Sonuç olarak, ilk önce varyans analizi yapılmış ve burada partner sosyetelizmi ve ilişki tatmini arasında negatif depresyon arasında pozitif korelasyon olduğu gözlemlenmektedir. İlişki tatmini ve depresyon arasında ise negatif korelasyon gözlemlenmektedir. Yapısal eşitlik modeli kullanıldığında ise partner sosyetelizminin ilişki tatmini üzerinde önemli derecede direkt negatif etkisi

olduğu, partner sosyetelizminin depresyon üzerinde önemli derecede direkt pozitif etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Ek olarak, ilişki tatmininin depresyon üzerinde önemli derecede negatif etkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca, partner sosyetelizminin depresyon üzerinde ilişki tatmini aracılığıyla ilgili indirekt negatif etkisi olduğu görülmektedir. Hipotezde öne sürülenin aksine partner sosyetelizmi ilişki tatmini ve depresyon üzerinde evlilik süresinin önemli derecede etkisi olmadığı görülmektedir. Sadece yedi yıldan uzun süren ilişkilerde partner sosyetelizminin ilişki tatmini üzerinden depresyona önemli derecede indirekt pozitif etkisi olduğu gözlenmektedir (Wang ve diğ, 2017).

Daha önce yapılan çalışmalar göstermiştir ki cep telefonları yakın ilişki kalitesini düşürmektedir (Przybylski & Murayama, 2013). Partner sosyetelizmi ile ilgili bir diğer çalışma da Türkiye'de bulunan flört eden ve evli çiftler arasında yapılmıştır. Sosyetelizm ölçeği ve ilişki memnuniyeti anketi yapılarak sosyetelizmin ilişki memnuniyetine etkisi üzerine çalışılır. Araştırmaya göre genç yaştaki insanlarda akıllı telefon kullanımının daha yaygın olmasından yola çıkılarak, araştırmada genç insanlarda partner sosyetelizm davranışının daha fazla olabileceği ifade edilir. Araştırmada bekar çiftlerin evli çiftlere göre daha fazla ilişki tatmini yaşayıp yaşamadığı araştırılır. Araştırma sonucu ortaya koymuştur ki bekar çiftlerin ilişki tatmini ile evli çiftlerin ilişki tatmini arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Regresyon analizine göre partner sosyetelezmi davranışının ilişki memnuniyetinin %3,5'ini açıklamaktadır. Bu nedenle yapılan anket çalışmasının sonucunda diğer çalışmalardan farklı olarak partner sosyetelizminin ilişki memnuniyeti üzerinde anlamlı bir farklılık olmasa da pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmektedir. Ayrıca yapılan çalışmada partner sosyetelezm davranışıyla yaş arasındaki ilişki araştırılmıştır. Anket sonucuna göre partner sosytelezmi davranışıyla yaş arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Diğer taraftan, 25 yaşındaki ve 25 yaşından daha genç insanların ilişki memnuniyetinin düşük ölçüde fazla olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmada partner sosyetelizmi ile eğitim seviyesi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Diğer yandan, araştırmanın sonucuna göre, eğitim seviyesi arttıkça partner sosyetelizmi davranışı ve ilişki memnuniyeti düşmektedir. Araştırmacıya göre ortaya çıkan sonuçların temelinde Türkiye'de evlilik kurumuna verilen önemin olabileceği düşünülür. Araştırmacıya göre her ne kadar son yıllarda Türkiye'de dünyadaki gibi romantik ilişkilerin biçimi değişse de aile ve evlilik kurumu hala önemlidir. Bu nedenle katılımcılar tatmin edici

olmayan evliliklerden bahsetmek istememiş olabilir. Bu sonuç önceki çalışmaların sonuçlarından farklıdır ancak kısıtlı sayıda çalışmaya göre teknolojik aletlerin ilişki memnuniyeti üzerinde negatif etkisi yoktur. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de teknoloji sebebiyle partnerle ilgilenmeme davranışının oldukça yaygın olduğu gözlenmektedir (Çizmeci, 2017).

Aile üzeri ve partner üzerine yapılan çalışmaları özetlersek; Çizmeci (2017), sosyetelizmi, bir kişinin yanındakileri göz ardı etmesi ve dolayısıyla insanlar arasındaki iletişimi engellemek suretiyle cep telefonu kullanması olarak tanımlamaktadır. Bu davranış, yakın bir ilişki içinde olan insanlar arasında meydana gelirse, buna 'partner sosyetelizmi' denir (Çizmeci, 2017). Bu nedenle, sosyal etkileşimlerde aşırı derece cep telefonu kullanımı iletişimsel beklentileri ihlal edebilir ve olumsuz ilişkilerle memnuniyetsizliğe yol açabilir (Kelly ve diğ, 2017). Bu nedenle sosyetelizm ile ilgili parametreleri tanımlamak kolay değildir. Phubber ve phubbed aynı kişi olabilir ve her ikisi de insanlar üzerinde olumsuz etkiler gösterebilir (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018). Son olarak analiz sonuçlarına göre bağlılık anksiyetesi yüksek olan bireylerin, başkaları tarafından olumlanmaya istekli olduğunu, bağlılık anksiyetesi düşük olan bireylerin, başkalarından gelecek olan olumlamaya ihtiyaç duymadıklarını göstermiştir. Partner sosyetelizminin ilişki doyumundaki etkisi, bu tür davranışların yarattığı çatışmaya aracılık eder (David & Roberts, 2017).

2.2 Sosyetelizme Etki Eden Faktörler

Karadağ'ın çalışmasına göre, sosyetelizm, birçok bağımlılığın kesiştiği bir rahatsızlıktır. Bu boyutlar SMS bağımlılığı, cep telefonu bağımlılığı, internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve oyun bağımlılıklarıdır. Yapılan çalışmada yukarıda ilgili bağımsız değişkenlerin tamamını içeren bir yapısal eşitlik modeli kullanılmaktadır. Sonuçlara göre kullanılan bu beş bağımsız değişken sosyetelizm ile ilgili varyansın toplamda %54'ünü açıklamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre cep telefonu bağımlılığı, internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı sosyetelizmin önemli belirleyicileridir ve tamamının sosyetelizm üzerinde önemli derece pozitif etkisi vardır. Bağımsız değişkenlerden yalnızca oyun bağımlılığının önemli derecede bir etkisi olmadığı gözlenmektedir. SMS bağımlılığı, cep telefonu bağımlılığı internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ile sosyetelizm arasındaki ilişkide, akıllı telefona sahip olma ve cinsiyet faktörlerinin etkili olduğu gözlenmektedir. Buna göre, sosyetelizm davranışının kadınlarda daha sık görüldüğünü göstermektedir. Akıllı telefon sahibi olmanın da sosyetelizm üzerinde etkili olan tüm bağımsız değişkenleri arttırmaktadır. Bu çalışma yapılırken sosyetelizm ölçeği geliştirilir ve sosyetelizmi yaratan iki teorik bileşeni yansıtan iki faktör belirlenir: İletişim Bozukluğu (kişilerin cep telefonlarını kullanarak yüz yüze iletişimini ne sıklıkta bozduğu) ve Telefon Takıntısı (etkileşimi içeren, cep telefonuna ihtiyaç duyulmayan ortamlarda ihtiyaç duydukları). Bu faktörler açık bir bağımlılık yapıcı bileşenlere sahiptir (Karadağ & Tosuntaş, 2015).

2663 Flaman genç arasında yapılan geniş kapsamlı bir anket çalışmasının bulgularından yola çıkarak, bu çalışma FOMO, sosyal medya kullanımı, sorunlu sosyal medya kullanımı (PSMU) ve sosyetelizm davranışı arasındaki ilişkileri araştırılır. FOMO başkalarının yaşadığı faydalı deneyimlerden eksik kalma endişesidir. Araştırmada güçlü bir FOMO'ya sahip kişilerin başkalarının ne yaptığını aktif sosyal medya kullanımıyla kontrol ettiğini varsaymaktadır. Araştırmada çoklu regresyon analizi yapılır ve çoklu regresyon analizi kullanılır. Araştırmacıların beklentisine paralel olarak FOMO, gençlerin ne kadar sıklıkla çeşitli sosyal medya platformlarını kullandıklarını ve aktif olarak kaç platform kullandıklarını olumlu yönde etkileyen bir belirleyicidir. FOMO normalde Twitter, Youtube gibi kamusal platformlardansa, Facebook, SnapChat ve Instagram gibi özel platformların daha

güçlü bir öncülüdür. Facebook veya Instagram gibi sosyal ağ siteleri (SNS), kullanıcılara kişisel ağlarındaki kişilere çevrimiçi bağlantı kurmakta ve bağlantıda kalma uygulamalarını kolaylaştırmaktadır. Araştırmacılar sorunlu sosyal medya kullanımının kişilerin yüz yüze iletişim sırasında da cep telefonuyla ilgilenmesine bu nedenle sosyetelizm yapmasına neden olacağını varsaymaktadır. Araştırma sonucuna göre FOMO sosyetelizm davranışının hem doğrudan hem de problemli sosyal medya kullanımı yoluyla dolaylı belirleyicisidir. (Franchia ve diğ, 2018).

Blanca'ya göre, Facebook bağımlılığı ve sosyetelizm arasındaki ilişki üzerine birkaç çalışma var. Ayrıca, FOMO'ya (Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusu) neden olan sosyal medya bağımlılığı, internet bağımlılığı, FOMO ve Facebook bağımlılığı sosyetelizmin bağımsız değişkenleridir. Bu araştırmada Karadağ'ın ölçekleri kullanılır. Ayrıca, İnternet Bağımlılığı Ölçeği internet bağımlılığını ölçmek için kullanılmaktadır (IAS: Karadağ ve ark. 2015). Facebook İzinsiz Giriş Anketi (FIQ; Elphiston ve Noller, 2011) Facebook İzinsiz Giriş Ölçümü için kullanılır. Son olarak, FOMO ölçmek için Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusu Ölçeği (FOMO) kullanılmıştır (Przybylski ve Murayama, 2013). İletişim Bozukluğu ve Telefon Gözlemleme, bağımlı değişkenin ana faktörleridir. Sonuç olarak, internet bağımlılığı iletişim bozukluğunun %10,8'lik varyansını açıklıyor. Bunun yanında Facebook bağımlılığı %12,8 ve sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu (FOMO) %13,4'ünü açıklıyor. Buna göre 3 bağımlı değişkenin de istatiksel olarak önemli derecede anlamlı olduğu görülür. Araştırmaya göre iletişim bozukluğunun internet bağımlılığı, Facebook bağımlılığı, FOMO ile pozitif bir ilişkisi vardır. Buna göre bağımsız değişken olan iletişim bozukluğu skoru değişkenlerden internet bağımlılığı tarafından 0,188, Facebook bağımlılığı tarafından 0,07 ve son olarak FOMO tarafından 0,04 pozitif etkilenmekt"+edir. Aynı adımlar uygulandığında telefon bağımlılığı skorunun, internet bağımlılığı tarafından 0,36, Facebook bağımlılığı tarafından 0,10 ve FOMO tarafından 0,06 pozitif etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma diğer çalışmalardan farklı olarak sosyetelizmin FOMO ve sosyal medya bağımlılığından ayrı ayrı pozitif olarak etkilendiğini ortaya koymaktadır (Blanc & Bendayan, 2018).

FOMO ile sosyetelizm arasındaki ilişki birçok çalışmada görülmektedir. Griffith'in çalışmasında diğerlerinden farklı olarak sürekli FOMO ve durumsal FOMO durumları ele alınır. Makalede Instagram'da yapılan canlı yayın ve paylaşımlara getirilen beğeni ve yorumlarla FOMO'da bulunan dışarıdaki gelişmeleri takip etme arzusunun benzer

dinamikler olduğu varsayılır. Bu nedenle nörotisizm, sürekli kaygı, durumsal kaygı ve sürekli kaygının Problemli Instagram kullanımıyla ilişkili olacağı öngörülür. Sosyetelizm ile internet, sosyal medya, cep telefonu bağımlılıkları arasında ilişki kurulmasına rağmen spesifik olarak Instagram kullanımı üzerine çalışılır. Burada FOMO için Wegman'ın, sosyetelizm için Karadağ anketi kullanılır. Yapısal eşitlik modeli kullanılarak ilişkiler incelendikten sonra durumsal FOMO dışındaki tüm değişkenlerin kadınlarda erkeklerden daha yüksek seviyede gözlendiği belirtilir. Sonuçlara göre problematik Instagram kullanımı ve durumsal FOMO'nun sosyetelizme doğrudan etkisi olduğu tespit edilir. Trait FOMO ve nörotisizm değişkenlerinin durumsal FOMO ve problemli Instagram kullanımı yoluyla sosyetelizme etkisi vardır. Özetle, bu çalışmada da sosyetelizm ile çeşitli internet rahatsızlıkları arasında pozitif ilişki olduğu ortaya çıkar. Problematik Instagram kullanımı ve FOMO sosyetelizmin oluşum nedeninin %73'ünü açıklamaktadır. Bu diğer çalışmalara göre çok yüksek bir oran ifade eder (Griffiths ve diğ, 2018).

Sosyetelizm üzerine akıllı telefon bağımlılığından, mesaj bağımlılığına, internet bağımlılığından sosyal ortamdan kopuk kalma korkusuna birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen sosyetelizm ve can sıkıntısı meyili arasındaki ilişkiyi ölçen bir çalışma yoktur. Can sıkıntısı meyili bireylerin sıkıntılı yaşamaya devem etme, kronik sıkıntı durumudur. Al Saggaf tarafından yapılan çalışmada can sıkıntısı meyili ve sosyetelizm arasındaki ilişki de araştırılmaktadır. 352 akıllı telefon kullanıcısına sosyetelizm ve can sıkıntısı meyilini ölçen anketler uygulanır. Veriler Spss üzerinden doğrusallığı, anlamlılığı t testi ile değerlendirilir. Araştırma sonucuna göre can sıkıntısının sosyetelizm üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. Araştırmada cinsiyet ve yaşam bölgesi (kırsal, şehir) ayrımları da değerlendirilir ve buna göre sosyetelizm sıklığı ile bir ilişki bulunmaz. Yaş üzerine yapılan çalışmada gençlerin daha çok sosyetelizm yaptığı görülür. Sonuç olarak, can sıkıntısı meyilinin sosyetelizm üzerinde pozitif etkisi vardır ve bu ilişki yalnızca yaş faktöründen etkilenir. Bu nedenle can sıkıntısı meyili sosyetelizm eyleminin daha önce ortaya koyulmayan bir belirleyicisidir. Araştırmacılara göre, çalışma sosyetelizm ile diğer sıkıntı türlerinin araştırılmasına öncülük edebilir (Al-Saggaf ve diğ, 2018).

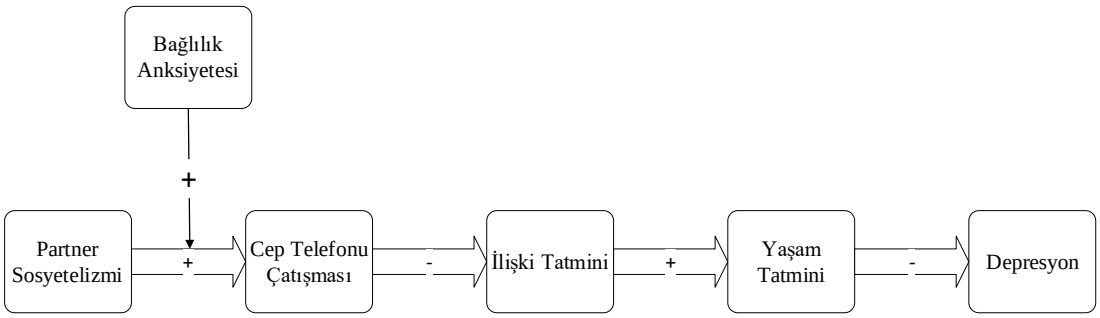
3. SOSYETELİZMLE İLGİLİ TEORİLER

3.1 Sosyal Öğrenme Teorisi

Partner sosyetelizmi ile ilgili yapılan çalışmanın sonucuna göre bir çok çocuğun sosyetelizm davranışı sergilemesine ailesinin sosyetelizm davranışı sergilemesi neden olmaktadır (Xie ve diğ, 2019). Sosyetelizmin günümüzde oldukça yaygınlaşmış ve artık olağan hale gelmiştir (Chotpitayasunondh & Douglas, 2016). Sosyetelizmin bu derece olağan hale gelmesi ve yeni nesilde de oldukça yaygınlaşmasını anlayabilmek için sosyal öğrenme teorisini de incelemek faydalı olacaktır. Sosyal öğrenme teorisi (Bandura, 1971), gözlemsel öğrenmenin, çocukların ve ergenlerin öğrendiği birincil araç olduğunu göstermektedir. Bu teori, çocukların davranışlarının ebeveynlerin etkinliklerini gözlemleyerek bilgilendirildiğini göstermektedir. Gayri resmi sosyal kontrol teorisi (Mason & Windel, 2002) ailenin çocuklar ve ergenlerin sapkın davranışları için önemli bir sosyal kontrol faktörü olduğunu ve buna uygun bir aile atmosferinin ergenlerin sapkın davranışlarını artıracağını göstermektedir. Çok sayıda ampirik çalışma bu iki teoriyi desteklemektedir. Örneğin, Skopp ve arkadaşları, evlilik ilişkilerinde, karı koca saldırganlıklarının, özellikle de anne sıcaklığının düşük olduğu ailelerde, çocukların dışsallaşma sorunlarını arttırdığını bulmuşlardır (Skopp ve diğ, 2007). Bir başka uzunlamasına çalışma, akranlarına göre daha fazla anne-ergen çatışması yaşayan altıncı sınıf öğrencilerinin daha sonra yedinci sınıfta daha fazla saldırganlık yaşadıklarını ortaya koymuştur (Steeger & Gondoli, 2013). İnternet bağımlılığı bağlamında, evlilik çatışması, daha fazla ebeveyn çatışması yaşayan ergenlerin, düşük ebeveyn çatışması çeken ülkelerde yaşayan ergenlerden daha yüksek düzeyde internet bağımlılığı sergileyen ergenlerin internet bağımlılığı için bir risk faktörüdür (Yang & Zhu, 2016).

3.2 Bağlılık Teorisi

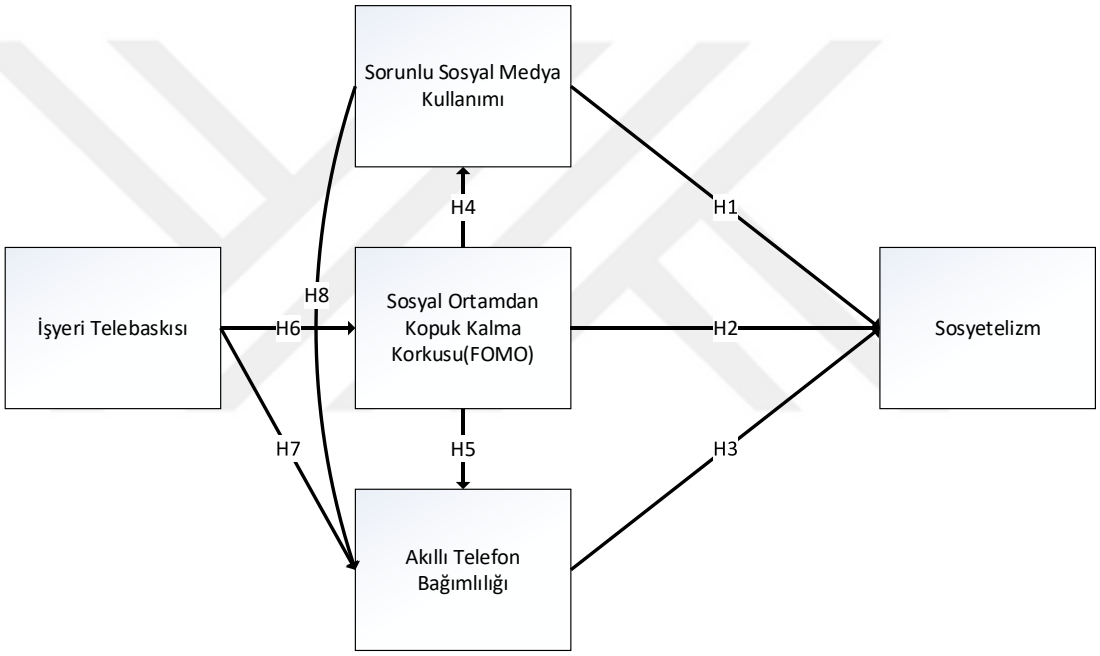
Literatürde sosyetelizm ile ilgili yapılan çalışmaların bir kısmında sosyetelizm için önemli motivasyonlardan birisinin de bağlılık teorisi olduğu gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalardan bazıları özellikle partner sosyetelizmini bağlılık anksiyetesi ve bağlılık teorisiyle açıklamaktadır (Roberts & David, 2015). Partner sosyetelizminde bağlılık anksiyetesi önemli bir kavramdır (Çizmeci, 2017). Bağlılık teorisi, bireylerin ilişkilerini geliştirmelerinde üstlendikleri eğilim ve yatkınlıkları açıklamaya yardımcı olur (Wesechi, 2013). Teori, bireylerin erken çocukluk dönemindeki eşsiz kişiler arası deneyimlerinin, ilişkilerle ilgili algı ve beklentilerinin yanı sıra ilişkilerde nasıl davrandıklarını şekillendirdiğini öne sürer (Robert, 2016). Her ne kadar bireylerin bağlanma stilleri yaşamda erken gelişse de, ilişkili davranış kalıpları yaşam boyunca aktif kalır ve bireylerin yakınlık ve destek arama gibi istek ve eğilimlerinde kendini gösterir (Bowlby, 1980). Bağlanma kaygısı özellikle, bireylerin ilişkilerde kabul edilip edilmeyeceklerinden endişe duyma ve terk edilmekten korkma dereceleriyle ilgilidir (Mikulincer, 1998). Bağlanma kaygısı büyük olasılıkla bireylerin phubbed olma tepkilerini etkiler. Spesifik olarak, daha yüksek düzeyde bağlanma kaygısı olan kişiler arasında olan çatışmalarda sosyetelizm'in daha güçlü bir etkisi olması muhtemeldir (Robert, 2016). Şekil 3.1 sosyetelizm bağlılık anksiyetesi arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Şekil 3.1 : Bağlılık Anksiyetesi Modeli.
(Roberts & David, 2015, My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction among romantic partners)

4. ARAŞTIRMA MODELİ

Sosyetelizmle ilgili yapılan literatür taraması sonucunda sosyetelizme neden olan faktörler Şekil 4.1'de gösterilmiştir. Çalışmada sosyetelizme etki eden faktörlere etkisi olduğu gözlenen işyeri telebaskısı kavramı da modele eklenmiştir. İşyeri telebaskısının sosyetelizme dolaylı etkisi de araştırma kapsamında incelenmiştir.

Şekil 4.1: Araştırma Modeli.

4.1 Araştırma Modeli Hipotezleri

4.1.1 Sosyetelizm

Sosyetelizm bir tür toplumsal dışlanmadır ve cep telefonu kullanımının sosyal bir ilişki üzerinde yarattığı kesintiyi ifade etmek için kullanılır. Deneysel çalışmalar sosyetelizmin negatif ön izlenim yarattığını göstermektedir (Abeele & Antheunis, 2016). Griffiths, telefon kullanımının insanlar üzerinde bir takım olumsuz etkilere sahip olduğunu ortaya koymuştur, bu olumsuz etkilerin en önemlilerinden biri ise sosyetelizmdir (Griffiths ve diğ, 2018). Sosyetelizm, iki veya daha fazla kişinin sosyal ortamında diğer insanlardan ziyade telefonla etkileşime girmesini içeren, akıllı telefon kullanımında giderek yaygınlaşan bir davranıştır (Blanc & Bendayan, 2018). Bir diğer tanıma göre sosyetelizm, yüz yüze iletişim kurulurken telefonun kontrol edilmesidir (Griffiths ve diğ, 2018). Sosyetelizm, insanların başkalarıyla diyalog halindeyken cep telefonlarıyla uğraşması olarak tanımlanabilir (Karadağ diğ, 2015). Anshari'ye göre ise, akıllı telefon alışkanlıkları, 'nomofobi' veya 'sosyetelizm' gibi kişisel zorluklar yaratan potansiyel zihinsel bozukluklara neden olabilir. Ayrıca, akıllı telefon bağımlılığına genç nesil arasında daha çok eğilim olduğu ve bağımlılık konusundaki cinsiyet farklılığının da istatistiksel olarak anlamlı olduğu düşünülmektedir. Akıllı telefon kullanımıyla ilgili yeni ortaya çıkan bir fenomen olan 'sosyetelizm', son zamanlarda akademisyenlerin dikkatini çekmektedir (Griffiths ve diğ, 2018). Bu nedenle Sosyetelizm kavramına birçok açıklama getirilmiştir. Sosyetelizm, phone ve snubbing olmak üzere iki kelimenin bir araya getirdiği bir kelimedir (Karadağ, Tosuntaş ve Erzen, 2015). Öte yandan, phubber, Sosyetelizm eylemini yürüten ve phubbed Sosyetelizm eylemine maruz kalan kişiyi tanımlar. Hangi dinamiklerin sosyetelizmden etkilendiğini ve sosyetelizme neden olan dinamikleri açıklanması zordur (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018). Bu nedenle konuyla ilgili farklı değişken ve moderatörleri içeren birçok çalışma mevcuttur. Sosyetelizm, günlük

iletişimde normatif hale gelmiş gibi görünmektedir (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018).

4.1.2 Sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu (FOMO)

Sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu (FOMO), başkalarının yaşadığı değerli deneyimleri kaçırabileceğinizin farkına varmanızdan kaynaklanan anksiyete hissidir. FOMO, kişinin olmadığı alanda başkalarının değerli deneyimler yaşadığı düşüncesiyle diğerlerinin yaptıklarıyla sürekli bağlantı kurma arzusuyla karakterize olan yaygın bir endişe olarak tanımlanmaktadır (Przybylski & Murayama, 2013). FOMO sosyal medya üzerinde diğer insanların ne yaptığını takip etmemizi sağlayan kişisel bir özellik olarak tanımlanabilir. FOMO sorunlu dijital medya kullanımına yol açan bir psikolojik süreçtir (Wegmann ve diğ, 2017). FOMO cep telefonu kullanımını önemli derecede pozitif etkilemektedir. FOMO, insanların yeterlilik ve ilgili olma ihtiyaçlarındaki psikolojik açıklardan kaynaklanmaktadır. FOMO kişiler arası dostluk deneyimlerinden faydalanamama endişesi olarak da ifade edilebilir (Barber & Santuzzi, 2015). İnsanların ait olma ihtiyacına dayanan bu arzu, insanların sahip olduğu doğuştan gelen ve temel bir motivasyondur. Bağlı olunan bir kişiyi kaybetmek veya kaçırmak, kişide kendine ait bir parçası zarar görmüş gibi, kaybetme ve kederlenme hissi verir. Sosyal olarak dışlanma korkusu, bir FOMO deneyiminde rol oynar. Sosyal dışlanma, aidiyet kaybı yaratır ve bu nedenle kaygıya neden olur. Bu nedenle, insanlar sosyal medya hesaplarına erişemediklerinde, sosyal olarak dışlandıklarından korktukları için endişe duyabilirler (Przybylski & Murayama, 2013). Sosyal dışlanma aynı zamanda değersizlik duygularını da ortaya çıkarmaktadır. Bu duygular, kendi kişisel değerlerine karar vermek amacıyla, kendilerini sosyal medyada başkalarıyla karşılaştırma eylemine yönlendirir. Sosyal ağlar, tüketicilerin, özellikle de genç kuşakların, akranlarının ne yaptığını ve neler kaçırdıklarını kontrol etmelerini (örneğin sosyal olaylar, yaşam deneyimleri, yaşam olanakları vb.) sürekli takip edebilecekleri bir yer sunar. Böylece FOMO sosyal medya kullanımını da etkileyebilir, çünkü diğer insanları kontrol etmek kişinin endişesinin geçici olarak rahatlamasını sağlayabilir. Wegman'ın çalışmasına göre FOMO; sürekli FOMO ve durumsal FOMO olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Buna göre sürekli FOMO diğer insanlarla iletişim kurmadığı durumlarda bile sürekli sosyal medya hesaplarını kontrol eden, yeni bir sosyal medya aplikasyonu oluştuğunda dahil olmaya çalışan insanlar

için kullanılır, durumsal FOMO ise diğer insanlar online olduğu zaman sosyal medyada zaman geçiren interaktif insanlar için kullanılır (Wegmann ve diğ, 2017). Mevcut araştırma bulguları, FOMO'nun, kullanıcıların Instagram (Lee & Moon, 2015) ve Facebook (Sheldon & Abad, 2011) gibi kişisel ağlarında insanlarla bağlantı kurduğu sosyal medya ağları kullanımının bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin Instagram kullanımının başkaları ile iletişimde kalma isteği "başkalarının (yani arkadaşlar, aile ve yabancılar) neler yaptıkları hakkında yetişmek için bilgi edinmek" tarafından motive edildiği görülmüştür. FOMO gençlerin sosyal medya kullanımını açıklamada önemli bir faktördür (Franchia ve diğ, 2018). Sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu direkt ve dolaylı olarak problemli Instagramdan kaynaklı olarak sosyetelizm ile ilişkilidir (Griffiths ve diğ, 2018). Araştırmalar, problemli cep telefonu kullanımının nedenlerinden birinin FOMO olduğunu göstermektedir (Cheever ve diğ, 2014). Bu yüzden aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

H2: FOMO'nun sosyetelizim üzerinde pozitif etkisi vardır.

H4: FOMO'nun sorunlu sosyal medya kullanımı üzerinde pozitif etkisi vardır.

H5: FOMO'nun akıllı telefon bağımlılığı üzerinde pozitif etkisi vardır.

4.1.3 Akıllı telefon bağımlılığı

Günümüzde çok sayıda insan günlük işlerini halletmek için cep telefonu kullanmaktadır. Çin'de cep telefonu, internete erişmek için yaygın kullanılan bir araçtır. Çinli internet kullanıcılarının %97'den fazlası internete erişebilmek için cep telefonu kullanmaktadır (CINIC, 2018). Cep telefonları günlük yaşamı daha kolay hale getirmiş olsa da sık kullanımı cep telefonu bağımlılığına yol açabilmektedir (Vacaru ve diğ, 2014). Cep telefonu bağımlılığı, uyku sorunları, sağlık problemleri, kaygı ve kötü okul performansı gibi birçok olumsuz sonuçla ilgili olan, cep telefonlarının uygunsuz bir kullanım şeklidir (Xie ve diğ, 2019). Akıllı telefon bağımlılığı, diğer bağımlılıklar için ana kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağımlılık nedeniyle insanlar telefonlarını trafikte, tartışma sırasında, çalışırken ve diğer bir çok uygunsuz ortamda kullanabilmektedirler (Bianchi & Philips, 2005). Akıllı telefonların icadı kullanıcıların gündelik yaşantısına, çalışma araç gereçlerine ve öğrenme şekillerine sayısız değişiklikler getirmiştir. Akıllı telefonlar, sadece arama yapmak için değil birçok

amaca yönelik kullanılmaktadır (Griffiths ve diğ, 2018). İnsanlar, iş yapmaktan sosyal iletişim ağlarından geri kalmamaya değin günlük bazda akıllı telefonlara ihtiyaç duymaktadır. Akıllı telefonlar arama ve mesaj gönderme gibi işlevleriyle geleneksel telefonların gelişmiş sürümleridir fakat, aynı zamanda hesap makinesi, adres rehberi, kamera, müzik çalar, kişisel dijital asistan gibi bir çok aracın tek elde toplandığı araçlardır (Novo-Corti & Barreiro-Gen, 2014). Tüketiciler mobil cihazlarını yakınında tutmaktadır, sık sık kontrol etmekte ve birden fazla cihaz kullanabilmektedir (Salehan & Negahban, 2013). Anshari'nin çalışmasına göre, özellikle cep telefonu bağımlılığı nomophobia ve sosyetelizme neden olmaktadır (Anshari, ve diğ, 2016). Bu yüzden aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H3: Akıllı telefonu bağımlılığının sosyetelizm üzerinde pozitif etkisi vardır.

4.1.4 Sosyal medya bağımlılığı

Akıllı telefonlar sosyal medya ağlarına her yerde erişimimizi sağlamaktadır. Farklı sosyal medya uygulamaları farklı tarzda etkiler gösterip ayrı ayrı ele alınabilir, yine de birçok sosyal medya uygulaması kişiler üzerinde benzer etkiler göstermektedir (Blanc & Bendayan, 2018). Sorunlu sosyal medya kullanımının özel formlarından birisi de sosyetelizm isimli başka bir insanla iletişim halindeyken sosyal medya kullanımı ile sonuçlanan bir eylemdir (Franchia ve diğ, 2018). Yapılan araştırmalara göre, sosyal medya kullanımı sosyetelezmi arttırmaktadır (Blanc & Bendayan, 2018). Bu yüzden aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H1: Sosyal medya bağımlılığının sosyetelizme pozitif etkisi vardır.

H8: Sosyal medya bağımlılığının akıllı telefon bağımlılığına üzerinde pozitif etkisi vardır.

4.1.5 İşyerindeki telebaskı

Günümüzde enformasyon ve iletişim araçlarının kullanım alanı giderek artmaktadır. Bu kullanımın gözlendiği yerlerden birisi de şüphesiz ki işyerleridir. İşyerlerinde enformasyon ve iletişim araçlarının kullanılması iş yerlerine birçok avantaj sağlamasına rağmen insanlar üzerinde psikolojik ve davranışsal sıkıntılara da yol açabilmektedir. Bu sıkıntılardan birisi de işyeri telebaskısıdır. İşyeri telebaskısı insanların kendilerine diğer insanlardan gelen mesaj tabanlı iletişim kanallarına hızlı

bir şekilde cevap verme dürtüsünü anlatan psikolojik durumdur (Barber & Santuzzi, 2015). İşyeri telebaskısı, mesaj tabanlı iletişim olduğundan otokontrol ve FOMO ile yüksek derecede olumlu ilişkisi olduğu görülmektedir (Barber & Santuzzi, 2015). Bunun yanında İşyeri telebaskısının stresi arttırdığı ve hayat tatminini azalttığı gözlenmektedir (Barber & Santuzzi, 2015). Cambier'ın çalışmasına göre ise telepressure'ın hem iş saatlerinde hem de iş saatleri dışında cep telefonu kullanımını ve telefon bağımlılığını arttırmaktadır (Cambier ve diğ, 2019). Hu'nun çalışması göstermektedir ki telepressure uyku bozukluğu ve tükenmişlik gibi mental rahatsızlıklara da neden olmaktadır (Hu ve diğ, 2018).

H6: İşyeri telebaskısının bağımlılığının sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu üzerinde pozitif etkisi vardır.

H7: İşyeri telebaskısının akıllı telefon bağımlılığın üzerinde pozitif etkisi vardır.

5. YAPISAL EŞİTLİK MODELLEMESİ

İstatistiksel modelleme matematiksel ilişkiler kullanılarak değişkenler arasındaki ilişkileri, istatistiksel olarak ifade edebilmemizi sağlayan bir modeldir. İstatistiksel modeller teoriye veya gözleme dayalı bilgilere dayanarak oluşturulup, örnek veriler kullanılarak test edilirler (Byrne, 1998). Yapısal eşitlik modeli, çeşitli istatistiksel yöntemleri bir arada kullanan yapısal bir teorinin analizinde doğrulayıcı bir yaklaşım benimseyen bir metodolojidir. Genellikle bu teori çok değişkenli gözlemlerin nedensel süreçlerini temsil eder (Bentler & Chou, 1988). Yapısal eşitlik modelinde gizli (gözlenemeyen) değişkenler bağımlı değişkenler ve bağımsız değişkenler olmak üzere ikiye ayrılır. Model bağımsız değişkende meydana gelen bir birimlik değişkenin bağımsız değişkende ne kadarlık bir etkiye neden olacağını açıklar. Böylece bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni ne derece ifade edebildiğinin belirlenmesini sağlar. Aynı zamanda gözlenemeyen değişkenlerle gözlenen değişkenler arasında var olduğu öne sürülen ilişkilerin doğruluğunu ortaya koyar. Basit modellerin yanında karmaşık modellerin de analizlerini gerçekleştirebildiği için, bazı uygunluk testlerini tek hamlede gerçekleştirebildiği için, modeli iyileştirmek için bazı modifikasyon yöntemleri önerebildiği için literatürde sıkça kullanılan bir analiz yöntemidir (McDowell & Newell, 1996).

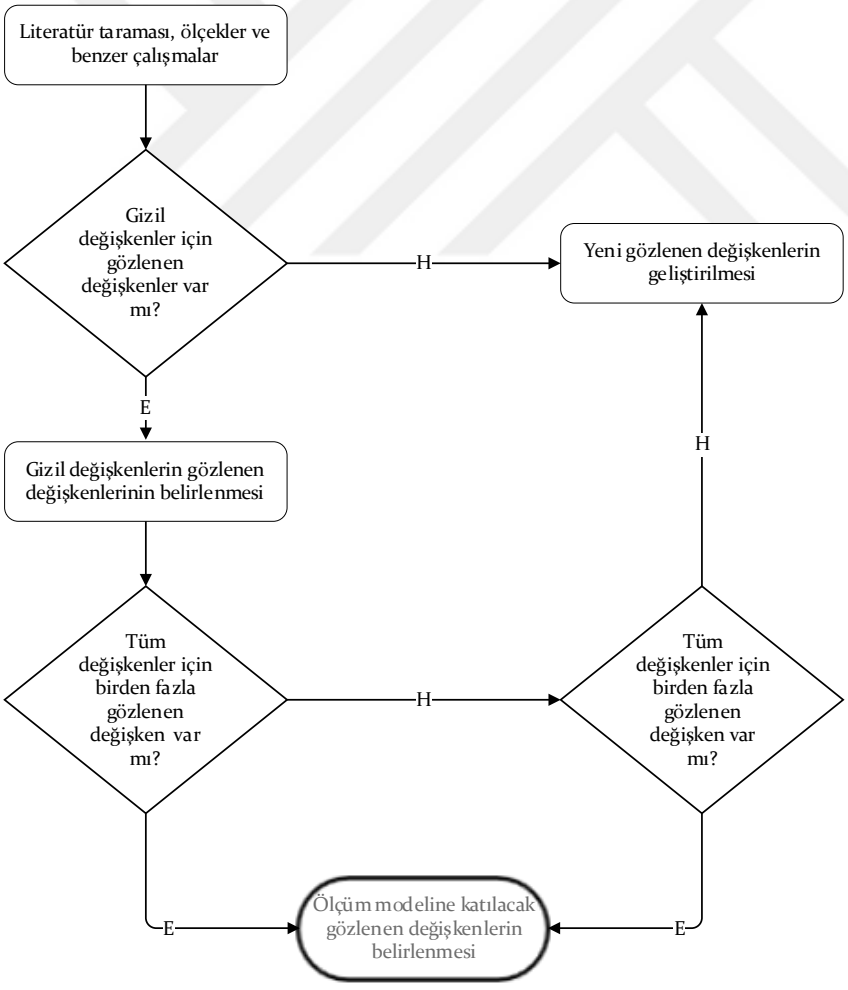
5.1 Yem Temel Özellikleri

YEM için öncelikle teorik alt yapısı güçlü bir model oluşturulur. Bu nedenle YEM açıklayıcı değil, doğrulayıcı bir yaklaşımdır. Değişkenler arası ilişkilerin teorik çalışmalar oluşturulurken tanımlanmış olması değişkenler arasındaki istatistiksel ilişkileri ölçebilmek için hipotez testi yapılabilmesine olanak sağlar. Yapısal eşitlik modellemesi sadece gözlenen değişkenlerin değil, aynı zamanda gözlenemeyen değişkenlerin de modellenebilmesini sağlar (Byrne, 1998). Ayrıca YEM ölçüm hata tahminlerini verir, verilen tahminlere göre hataların değerlendirebilmesini sağlar değerlendirme sonucuna göre bu hatalar düzeltilebilir (Jöreskog & Sörborn, 1993).

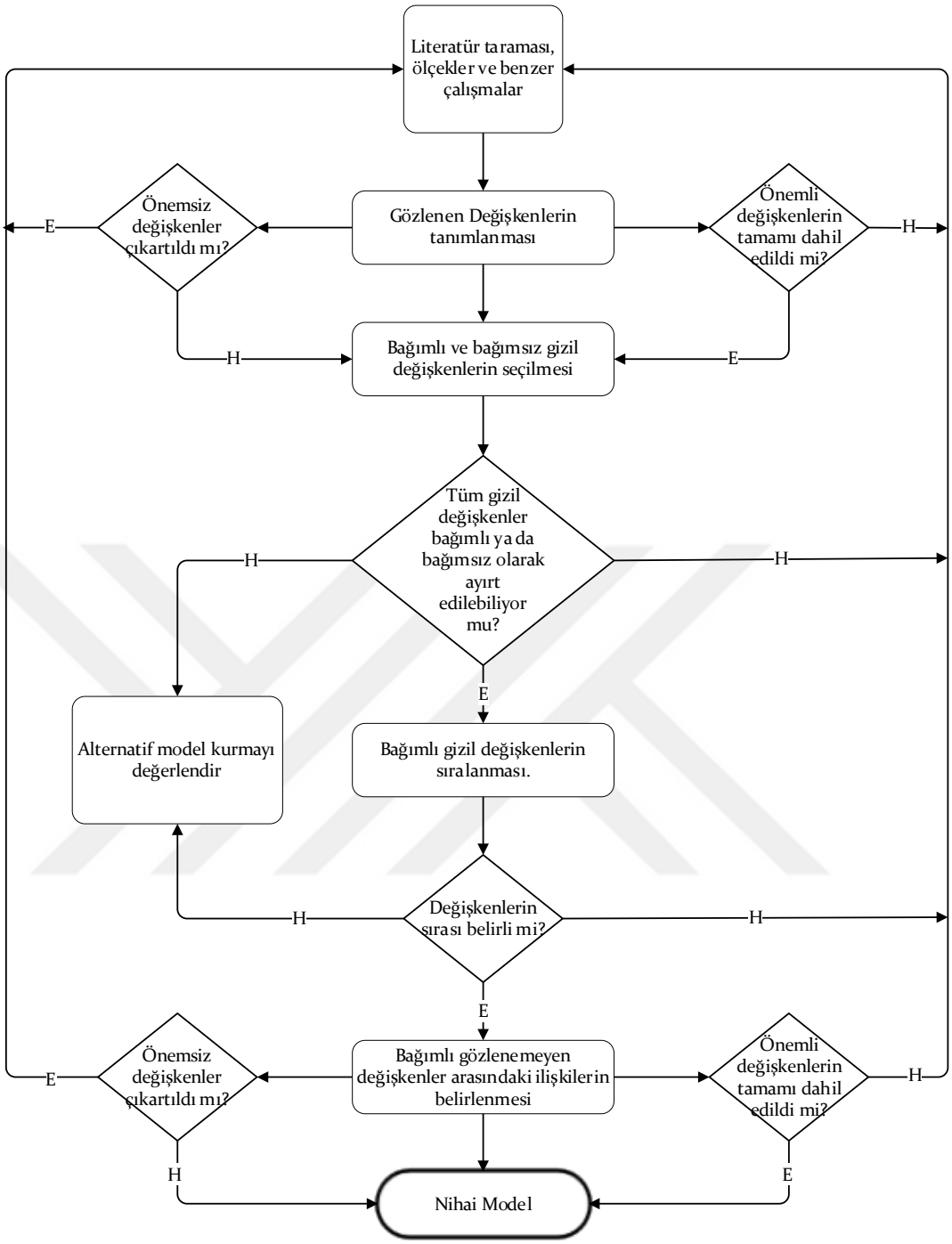
5.2 YEM Aşamaları

5.2.1 Teorik model oluşturma

İyi bir yapısal eşitlik modelinin kurulması için önceden yapılan çalışmalar ışığında modelin teorik altyapısının güçlü olması gerekmektedir. Bunun için ilk olarak gözlenemeyen değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenir. Gözlenemeyen değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenirken kritik olan bağımlı veya bağımsız değişkenlerin modele dahil edilmelidir. Modelle ilişkisi olmayan bağımlı veya bağımsız değişkenler model dışında bırakılmalı ve değişkenler arasındaki ilişkiler doğru tanımlanmalıdır. Gözlenemeyen değişkenler, uygun ve yeterli sayıda gözlenen değişkenle ilişkilendirilmelidir. Ölçme modelinde doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak gözlenen değişkenlerin literatürdeki teoriyle birlikte tanımlanan örtük değişkenleri ne kadar temsil ettiği hesaplanır (Diamantopoulos & Siguaw, 2000).

Şekil 5.1 : Ölçüm Modeli Oluşturma (Diamantopoulos & Siguaw, 2000).

Şekil 5.2 : Yapısal Model Oluşturma (Diamantopoulos & Siguaw, 2000).

5.2.2 Model tanımlama

Model tanımlama bir model ya da modeldeki parametreler için çözüm elde edilip edilmeyeceği ile ilgilidir. Bollen'a göre eksik tanımlanmış modelde bilinmeyenlerin sayısı denklem sayısından fazladır. Bilinmeyen sayısının denklem sayısını aştığı durumda model parametreleri tahmin edilemez. Tam tanımlanmış modellerde ise modeli oluşturan yapısal denklemlerin sayısı, modeldeki bilinmeyenlerin sayısına eşit olduğu gözlenir. Tek bir çözüm üretir. Doymuş model olarak adlandırılabilir. Fazla tanımlanmış modelde ise denklem sayısı bilinmeyenlerin sayısını aşar. Böyle durumlarda denklemin birden fazla çözümü olur. Burada amaç gözlenen veriyi kabul edilebilir bir hata payıyla en iyi açıklayacak olan çözümün seçilmesidir (Bollen, 1989).

5.2.3 Parametre tahmini

Bu adımda, modelden tahmini bir model kovaryans matrisi ($\Sigma(\theta)$) oluşturmak için serbest parametrelerin başlangıç değerleri seçilir. Başlangıç değerleri araştırmacı tarafından önceki bilgilerden, YEM'leri oluşturmak için kullanılan bilgisayar programları veya çoklu regresyon analizinden seçilebilir. Tahminin amacı, kalan matris ($\Sigma(\theta)$) ve S arasındaki fark en aza indirilmiş) ile, gözlemlenen kovaryans matrisi, S üzerinde birleşen bir $\Sigma(\theta$)üretmektir. $\Sigma(\theta)$ üretmek için çeşitli yöntemler kullanılabilir. Yöntem seçimi, örneklem büyüklüğü ve dağılımı dahil verilerin özellikleri ile yönlendirilir. Kullanılan işlemlerin çoğu yinelemelidir (Hoyle, 1995). Maksimum olabilirlik yöntemi ve genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi en yaygın kullanılan yöntemlerdir. Parametre tahmin yöntemleri aşağıdaki gibidir.

Yardımcı Değişkenler [Instrumental Variables(IV)]

İki Aşamalı En Küçük Kareler [Two-Stage Least Squares (TSLS)]

Ağırlıksız En Küçük Kareler [Unweighted Least Squares (ULS)]

Genelleştirilmiş En Küçük Kareler [Generalized Least Squares (GLS)]

Ağırlıklı En Küçük Kareler [Weighted Least Squares (WLS)]

Maksimum Olabilirlik [Maximum Likelihood (ML)]

Genel Ağırlıklı En Küçük Kareler [Generaly Weighted Least Squares (GWLS)]

Diyagonal Ağırlıklı En Küçük Kareler [Diagonally Weighted Least Squares (DWLS)]

5.2.4 Model değerlendirme

YEM'de oluşturulan modelin "uyum" derecesi için kullanılan çeşitli yöntemler mevcuttur. Birbirinden farklı noktalardan başlayan bu yöntemler kullanılarak model uyumunu değerlendirilebilir.

Normallik Analizi: Burada çarpıklık ve basıklık değerleri incelenir. Bu değerlerin +1,96 ve -1,96 arasında olması beklenir, bu durum toplanan verinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu gösterir.

Güvenilirlik Analizi: Burada her bir gözlenemeyen değişken Cronbach Alpha değeri incelenmelidir. Cronbach Alpha her bir gözlenemeyen değişken için 0,6-1 arasında olmalıdır. Bu gözlenemeyen değişkeni oluşturan gözlenen değişkenlerin bir araya gelebileceğinin ifadesidir (Fornell & Larcker, 1981).

Normlaştırılmış Testi: Burada 1<normlaştırılmış $X^2 \leq 2$ ise iyi uyum 2<normlaştırılmış $X^2 \leq 3$ ise kabul edilebilir uyum vardır (Kelloway, 1998).

Bunun dışında kalan mutlak uyum indeksleri çizelge 5.1'de gösterilmiştir.

Çizelge 5.1: Uyum İyiliği İndisleri.

Uyum İyiliği İndisleri	Beklenen Değer	Referans Araştırma
RMSEA	≤0,08	(Browne & Cudeck , 1992)
GFI	≥0,9	(Jöreskog & Sörborn, 1993)
AGFI	≥0,9	(Jöreskog & Sörborn, 1993)
CFI	≥0,9	(Kelloway, 1998)
NFI	≥0,9	(Kelloway, 1998)

5.2.5 Modelin yeniden tanımlanması

Modelde ortaya çıkan sonuçlara göre modeldeki önemsiz ilişkiler silinebilir veya modele yeni ilişkiler yollar eklenebilir. Bu işlemlerin gözleme dayalı sonuçlar temel alınarak yapılması nedeniyle, yeni tanımlanan modellerin bağımsız yeni örneklemler kullanılarak doğrulanması gerekmektedir. Başlangıçta 0 olarak belirlenen parametreler tahmin edildğinde X^2 değerinde meydana gelecek düşüş miktarı düzeltme indeksini(Modification Index) verir. Eğer düzeltme indeksi MI>5 ise ilgili parametre serbest bırakılarak tahmin edildiğinde X^2 değerinde önemli bir düşüş olacağı anlamına gelir (Jöreskog & Sörborn, 1993). Yine de MI>5 olması model uyumunda önemli iyileşmeler sağlamayabilir. Bu nedenle model uyumunu iyileştirmek adına teorik olarak anlamlı olmayan değişiklikler yapmaktan kaçınmak gerekir (Jöreskog &

Sörborn, 1993). YEM'de, kompleks ve kapsamı geniş modellerin testinin yapılması ve model uyumunun kontolü ya da yapılacak düzeltmelerle yeterli uyum iyiliği indisi değerlerinin sağlanması kolay değildir, gözlenemeyen değişkenlerin ölçümünde, kullanılan farklı gözlenen değişkenlerin birleştirilmesi ile oluşturulan parseller kullanılabilir (Bagozzi & Heatherton, 1994).

6. ANALİZ VE SONUÇLAR

Bu bölümde, yapılan anket çalışmasıyla toplanan veriler analiz edilecektir. Yapısal Eşitlik Modelinin analiz ve sonuçları verilecektir. Çalışmada IBM SPSS Statistics 26 ve IBM AMOS 23 programları aracılığıyla gerekli ölçümler yapılmıştır.

6.1 Yöntem

Araştırmada Google Anketler üzerinden veri toplanmıştır. Sorular 5'li Likert ölçeği ile hazırlanmıştır. Yanıtlardan 1 kesinlikle katılmıyorum ve 5 kesinlikle katılıyorumu ifade etmektedir. İlk kısımda demografik özellikleri ölçen sorular sorulmuştur. İkinci kısımda ise literatür taranarak oluşturulan, araştırma modelinde belirtilen gözlenemeyen değişkenleri ölçen çeşitli ölçekler kullanılarak (Barber & Santuzzi, 2015; Karadağ & Tosuntaş, 2015; Przybylski & Murayama, 2013) anket formu oluşturulmuştur.

Çizelge 6.1: Literatürdeki referans çalışmalara göre oluşturulmuş ifadeler ve bağlı oldukları örtük değişkenler.

Örtük Değişkenler	Referans Çalışma	İfadeler	
Sosyetelizm	(Karadağ & Tosuntaş, 2015)	Phub1	Başkalarıyla birlikteyken gözlerim telefona kayar.
		Phub2	Arkadaşlarımla birlikteyken cep telefonumla meşgul olurum.
		Phub3	İnsanlar cep telefonumla ilgilendiğim için şikayet ediyorlar.
		Phub4	Ailemle birlikteyken cep telefonumla meşgul olurum.
		Phub5	Cep telefonumla meşgulken çevremdekileri (eşim, sevgilim) rahatsız ettiğimi düşünürüm.
Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Kokrkusu	(Przybylski & Murayama, 2013)	FOMO1	Sosyal hayatta başkalarının benden daha güzel deneyimleri olmasından korkarım.
		FOMO2	Sosyal hayatta arkadaşlarımın benden daha güzel deneyimleri olmasından korkarım.
		FOMO3	Arkadaşlarımın ben olmadan eğlendiklerini fark etmek bende endişe uyandırır.
		FOMO4	Arkadaşlarımın neler yaptığını bilmemek bende endişe uyandırır.
		FOMO5	Arkadaşlarımın şakalaşmalarını anlamak benim için önemlidir.

Çizelge 6.1(devam): Literatürdeki referans çalışmalara göre oluşturulmuş ifadeler ve bağlı oldukları örtük değişkenler.

Örtük Değişkenler	Referans Çalışma		İfadeler
Akıllı Telefon Bağımlılığı	(Kwon, Kim, Cho, & Yang, 2013)	Smart1	Akıllı telefon kullanımım nedeniyle planladığım işleri yetiştiremem.
		Smart2	Konsantre olmam gereken bir iş yaparken akıllı telefon kullanımım nedeniyle sıkıntı yaşarım.
		Smart3	Akıllı telefonum olmadan duramam.
		Smart4	Akıllı telefonum elimde olmadığında sabırsız ve huzursuz hissediyorum.
		Smart5	Akıllı telefonum kullanmadığım zamanlarda bile aklımda.
		Smart6	Akıllı telefonu daha az kullanmaya niyet etsem de niyet ettiğimden daha uzun süre kullanırım.
Sosyal Medya Bağımlılığı	(Shensa, Escobar-Viera, Sidani, & Bowman, 2016)	Sos1	Sosyal medya kullanmayı bırakmamın zor olduğunu düşünüyorum.
		Sos2	Çevrem (Ailem, arkadaşlarım, sevgilim) sosyal medyada daha az zaman geçirmem gerektiğini sıklıkla söylerler.
		Sos3	Sosyal medyayı başkalarıyla (örneğin arkadaşlarınızla veya ailenizle) vakit geçirmek yerine kullanmayı çok sık tercih ediyorum.
		Sos4	Sosyal medyaya ulaşamadığımda kendimi huzursuz ve sinirli hissdiyorum.
		Sos5	Sosyal medyayı kullanmayı tercih ettiğim için işimi(ödevinizi) erteliyorum ya da eksik yapıyorum
		Sos6	Mutsuz hissettiğim için sosyal medyayı sıklıkla kullanıyorum.
		Sos7	Geceleri sosyal medya kullanmakla vakit harcadığım için sıklıkla uykusuz kalabiliyorum.
İşyeri Telebaskısı	(Barber & Santuzzi, 2015)	Work1	İş yerinde birinden mesaj geldiğinde işe odaklanmak benim için zordur.
		Work2	İş yerinde mesajlarıma cevap verdiğimde diğer işlerime daha iyi konsantre olabilirim.
		Work3	İş yerindeyken bir mesajı cevaplayana kadar o mesajı düşünmekten kendimi alamıyorum.
		Work4	İş yerinde insanlara hemen cevap vermem gerektiğini hissederim.
		Work5	İş yerinde biri benden bir şey rica ettiğinde o ricaya o anda cevap vermek isterim.
		Work6	İş yerindeyken gelen bir mesajı hemen cevap vermemeye çalışmak benim için zor.

Çizelge 6.2: Demografik Özellikler.

Cinsiyet(%)		
Kadın: 54,7	Erkek:45,3	
Yaş(%)		
18-30:48	30-40:31,5	40-50:11,4
50+:9,1		
Hangi sektörde çalışıyorsunuz?(%)		
Özel:74,1	Kamu:24,8	
En son mezun olduğunuz okulun derecesi?(%)		
Lisans:76,6	Yüksek Lisans:15,7	Doktora:4
Lise:3,7		
Kaç yıldır aynı işyerinde çalışıyorsunuz?(%)		
5 yıl ve altı:68,4	5-10 yıl:19,5	10 yıl ve üstü:12,1
Medeni Durumunuz?(%)		
Bekar:50,4	Evli:49,6	
Çalışma durumunuz?(%)		
Tam zamanlı:91,1	Yarı Zamanlı:6	Emekli:1,7
… yıldır cep telefonu kullanıyorum.(%)		
5+:88	3-5:8,5	1-3:2,6
Sosyal medya hesaplarıma günde … saat zaman ayırırım.(%)		
0-1 Saat:38,5	1-3 Saat:46,7	3-5 Saat:11,7
5+ Saat:3,1		

Anketi toplam 356 kişi tam olarak yanıtlandırmıştır. İşyeri Telebaskısı ile ilgili soruların doğru yanıtlandırılabilmesi için katılımcıların tamamı beyaz yakalı çalışanlardan seçilmiştir. Anketin ilk aşamasında sorulan demografik sorularda katılımcıların hangi sektörde çalıştığı, cinsiyetleri, yaşları, eğitim seviyeleri, çalışma süreleri, ilişki durumları, yıllık gelirleri, çalışma şekilleri, cep telefonu kullanım süreleri ve sosyal medya kullanım süreleri sorulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre ankete katılanların %74,1'i özel sektörde, %25,9'u kamuda çalışmaktadır. Ankete katılanların çok büyük bir kısmı %48 ile 18-30 yaş arasındadır. Katılımcıların %76,6'sı lisans mezunudur. Ankete katılanların %91,1'i tam zamanlı olarak çalışırken %46,7'si sosyal medya hesaplarına 1-3 saat ayırmaktadır.

6.2 Analiz ve Sonuçlar

İlk olarak verideki değişkenlerin normal dağılıma uyup uymadığına bakılmıştır. Normallik dağılımı incelenirken IBM SPSS Statistics 26 isimli program kullanılmıştır. Her bir gözlenemeyen değişkendeki veri için normallik testi yapılmıştır. Normallik

testi sonuçlarına göre tüm gözlenen değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayılarının -2 ile +2 arasında olması gerekmektedir (George & Mallery, 2003). Normallik analizi sonuçlarına göre cep telefonu bağımlılığı ile ilgili olan ilk sorunun normallik testi sonucunda basıklık değeri 2,226 olarak bulunmuştur ve normal dağılıma uymadığı için anketten çıkartılmıştır.

6.2.1 Ölçüm modeli

YEM analizinde gözlenen değişkenlerin gözlenemeyen değişkenleri temsil edip etmediği ölçüm modeli üzerinden test edilmektedir (Diamantopoulos & Siguaw, 2000). Araştırmada, 5 örtük değişkeni temsil eden, 29 gözlenen değişken bulunmaktadır. Ölçüm modelinde örtük değişkenler; Sosyetelizm (Phub), Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusu (FOMO), Cep Telefonu Bağımlılığı (Smart) ve İşyeri Telebaskısı (Work) olarak kullanılmıştır. AMOS programı üzerinden doğrulayıcı faktör analizi yapılarak çalışmaya başlanmıştır. Uyum iyiliği değerleri incelenerek literatürde bahsedilen sınırlara uygun olup olmadığı kontrol edilmiştir. Araştırma sonucuna göre GFI ve NFI değerlerinin 0,9'un altında olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle yapılan iterasyonlarda modifikasyon indikatörleri incelenmiştir. Modifikasyon indikatörlerinde yapılan kontrollere göre Sosyetelizmin 5. ifade (Cep telefonumla meşgulen çevremdekileri rahatsız ettiğimi düşünürüm), Sosyal medya bağımlılığının 1. ifadesi (Sosyal medya kullanmayı bırakmanın zor olduğunu düşünüyorum) ve 5. ifadesi (Sosyal medyayı kullanmayı tercih ettiğim için işimi(ödevimi) erteliyorum ya da eksik yapıyorum.) sorusu İşyeri Telebaskısı'ın 5. ifadesi (İş yerinde biri benden bir şey rica ettiğinde o ricaya o anda cevap vermek isterim.) 6. ifadesi (İşyerindeyken gelen bir mesajı yanıtlandırmamak benim için zordur.) ve Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusu 4. ifadesi (Arkadaşlarımın neler yaptığını bilmemek bende endişe uyandırır.) ve 5. ifadesi (Arkadaşlarımın şakalaşmalarını anlamak benim için önemlidir) çıkartılmıştır. Ayrıca Sosyal Medya Bağımlılığının 2. ifadesi (Çevrem sosyal medyada daha az zaman geçirmem gerektiğini söylerler.) ve 3. ifadesi (Sosyal medyayı başkalarıyla (örneğin arkadaşlarınızla veya ailenizle) vakit geçirmek yerine kullanmayı çok sık tercih ediyorum.) arasında kovaryans kurulmuştur. Daha sonra her bir ifadenin ilgili örtük değişkeni hangi oranda temsil ettiği incelenmiştir. Sonuç olarak kalan tüm ifadelerin ilgili örtük değişkeni p testine göre %95 anlamlılık seviyesinin üzerinde temsil ettiği gözlenmiştir. Sonrasında faktör ağırlıkları incelenmiştir. Standardize edilmiş regresyon ağırlıkları Çizelge 6.3'de

verilmiştir. Faktör ağırlıkları 0,5'in üzerinde olursa kabul edilebilir, 0,7'nin üzerinde olursa ideal değer elde edilmiş olur (Hair ve diğ, 1998).

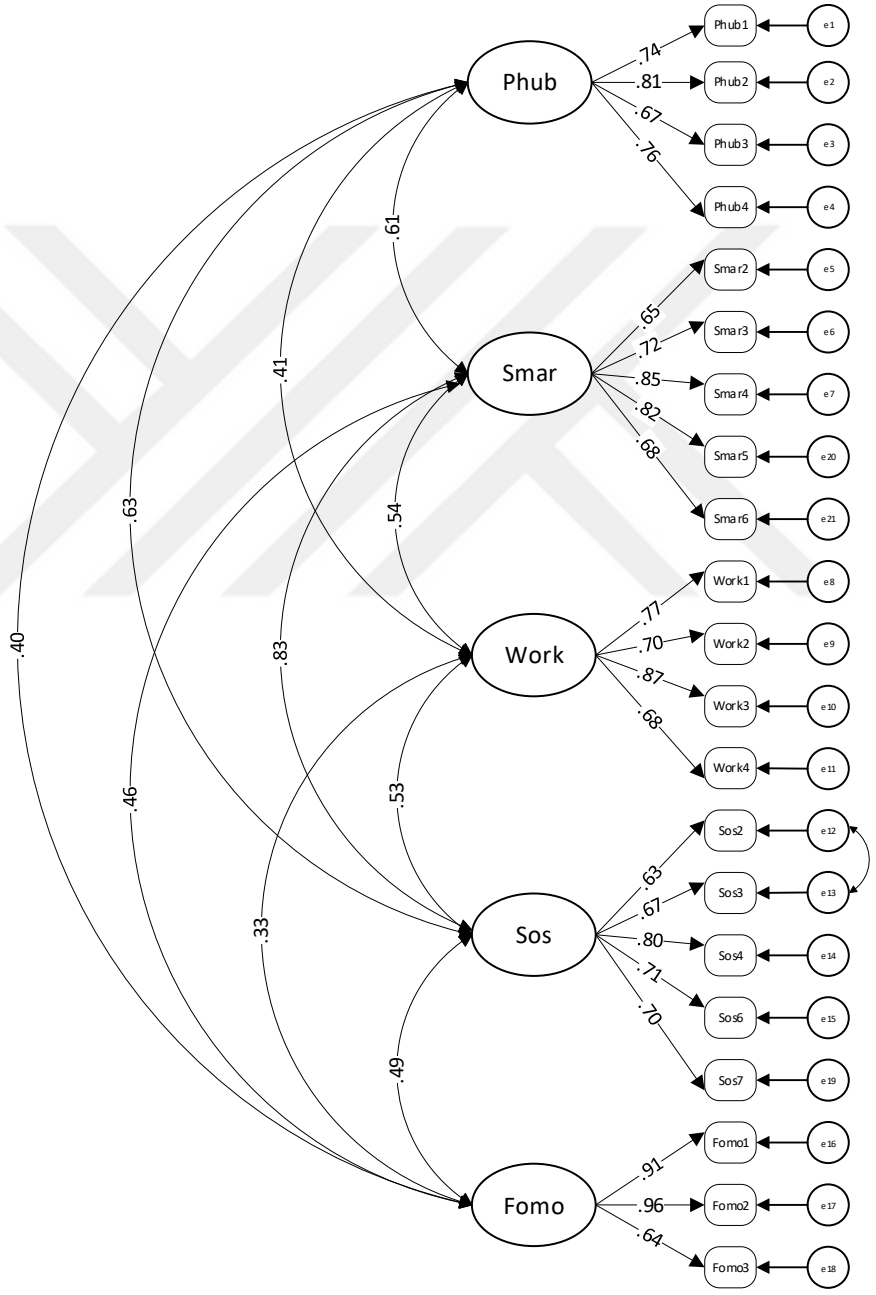
Çizelge 6.3: Standardize Edilmiş Regresyon Ağırlığı.

Örtük Değişken	Gözlenen Değişken	Regresyon Ağırlığı
Phub	Phub1	,744
Phub	Phub2	,813
Phub	Phub3	,674
Phub	Phub4	,761
FOMO	FOMO1	,913
FOMO	FOMO2	,959
FOMO	FOMO3	,640
Work	Work1	,766
Work	Work2	,704
Work	Work3	,872
Work	Work4	,676
Smar	Smar2	,651
Smar	Smar3	,720
Smar	Smar4	,851
Smar	Smar5	,819
Smar	Smar6	,676
Sos	Sos2	,632
Sos	Sos3	,671
Sos	Sos4	,796
Sos	Sos6	,709
Sos	Sos7	,696

Son durum için modelin uyum iyiliği değerleri tekrar kontrol edilmiştir. RMSEA, CFI, GFI ve NFI değerleri ile model değerlendirilmiştir. $\chi 2$ değeri 403,79 serbestlik derecesi 178 olarak bulunmuştur. Sadece $\chi 2$ değeri örneklem büyüklüğünden etkilendiğinden $\chi 2$ bölü serbestlik derecesine bakılmıştır. Bu değerin 2,267 olduğu ve 3 değerinin altında olduğu görülmüştür. CFI uyum indisi değerinin 0,943 olduğu gözlenmiştir. Karşılaştırmalı uyum indeksi olan CFI'nın 0,9'un üzerinde olması iyi uyumu gösterir (Kelloway, 1998). GFI uyum indisinin 0,905 olduğu gözlenmiştir. Uyum iyilik indeksi olan GFI'nın da 0,9'un üzerinde olması iyi uyumu gösterir (Jöreskog & Sörborn, 1993). Son olarak normlaştırılmış uyum indeksi olan NFI'nın da 0,904 olduğu ve iyi uyum değerini yakaladığı gözlemlenmiştir (Kelloway, 1998). Çizelge 6.4'de gözlenen değerler ve eşik değerleri verilmiştir.

Çizelge 6.4: Uyum İyiliği Değerleri.

Uyum İndisi	Eşik Değer	Gözlenen Değer
$\chi 2$/S.D.	≤ 3	2,267
RMSEA	$\leq 0{,}08$	,060
GFI	$\geq 0{,}90$	,905
CFI	$\geq 0{,}90$	,943
NFI	$\geq 0{,}90$	,904

Şekil 6.1 : Ölçme modeline ait sonuçlarının AMOS programında gösterimi.

Uyum iyiliği değerlerinden sonra yapı geçerliliği test edilmiştir. Bunun için sırasıyla uyuşum ve ayırt edici geçerlilik değerleri de incelenmiştir. Uyuşum geçerliliği örtük değişkenlerin aynı parametreyi ifade etmediğinin geçerliliği olarak tanımlanmıştır (Bagozzi & Heatherton, 1994). Sonuçlar Çizelge 6.5'te gösterilmiştir.

Çizelge 6.5: Ölçme Modeli Analiz Sonuçları.

	Yapı Güvenilirliği	Açıklanan Ortalama Varyans	Cronbach Alfa
Sosyetelizm	0,84	0,56	,834
Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusu	0,86	0,72	,869
Sosyal Medya Bağımlılığı	0,87	0,49	,839
Cep Telefonu Bağımlılığı	0,88	0,56	,858
İşyeri Telebaskısı	0,86	0,57	,840

Çalışmada yapı güvenilirliği, %95 güven seviyesinde t değerleri, açıklanan ortalama varyans değerleri incelenip gerekli koşulları sağlayıp sağlamadığına bakılmıştır. Öncelikle yapı güvenlirliği testi yapılmıştır. Yapı güvenilirliği testi sonuçlarına göre Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusunun yapı güvenilirliği 0,86; Sosyetelizmin yapı güvenilirliği 0,84; Cep Telefonu Bağımlılığının yapı güvenirlirliği 0,88; Sosyal Medya Bağımlılığının yapı güvenilirliği 0,87 ve son olarak İşyeri Telebaskısı'ın yapı güvenilirliği 0,86 çıkmıştır. Her bir örtük değişkenin yapı güvenilirliği değerinin 0,7'den büyük olması modelin içsel tutarlılığını gösterir (Nunnaly , 1978). Daha sonra açıklanan ortalama varyans değerlerine bakılmıştır. Örtük değişkenlerin açıklanan ortalama varyans değerine bakıldığında Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusunun 0,72; Sosyetelizmin 0,56; Cep telefonu bağımlılığının 0,56; Sosyal Medya Bağımlılığının 0,49 ve son olarak İşyeri Telebaskısıın 0,57'dir. Burada sadece sosyal medya bağımlılığının değeri 0,5'den az olduğu için sıkıntılıdır ancak yapı güvenilirliği 0,7'nin üzerinde olduğu için bu değer de kabul edilebilir (Hair, Black, Babin , & Anderson, 1998).

Lee ve diğ. (2007), ayırt edici geçerlilik değerinin, modeldeki örtük değişkenlerin farklı kriterleri kapsadığını tespit etmek için kullanıldığını iletir. Yüksek derecedeki ayırt edici geçerlilik, gizli değişkenin tek ve diğer örtük değişkenlerin içermediği bilgileri içerdiğini gösterir (Hair ve diğ, 1998). Bu test için tüm örtük değişkenler

arasındaki korelasyon ayrı ayrı 1'e eşitlenerek $\chi 2$ değeri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı gözlenmiştir Sonuçlar Çizelge 6.6'da gösterilmiştir, buna göre tüm örtük değişkenler arasındaki ayrı ayrı ikili ilişki, kurulduğu durumda $\chi 2$ değeri kısıt olmadan gerçekleşen $\chi 2$ değerinden büyüktür($\Delta\chi 2>3,84$, sd=1, p=0,05). Böylelikle ölçme modelinde ayırt edici geçerliliğin sağlandığı söylenebilir (Bagozzi & Philips, 1982).

Çizelge 6.6: Diskriminant Analizi Sonuçları

	Serbestlik Derecesi	$\chi 2$	$\Delta\chi 2$
Kısıt Yokken	179	436,78	
Phub-Sos	180	480,98	44,20
Phub-Work	180	503,08	66,30
Phub-Smart	180	489,04	52,26
Phub-FOMO	180	507,84	71,06
Sos-Work	180	492,22	55,44
Sos-Smart	180	472,51	35,73
Sos-FOMO	180	500,30	63,52
Work-Smart	180	494,88	58,10
Work-FOMO	180	516,75	79,97
Smart-FOMO	180	510,80	74,02

6.2.2 Yapısal model

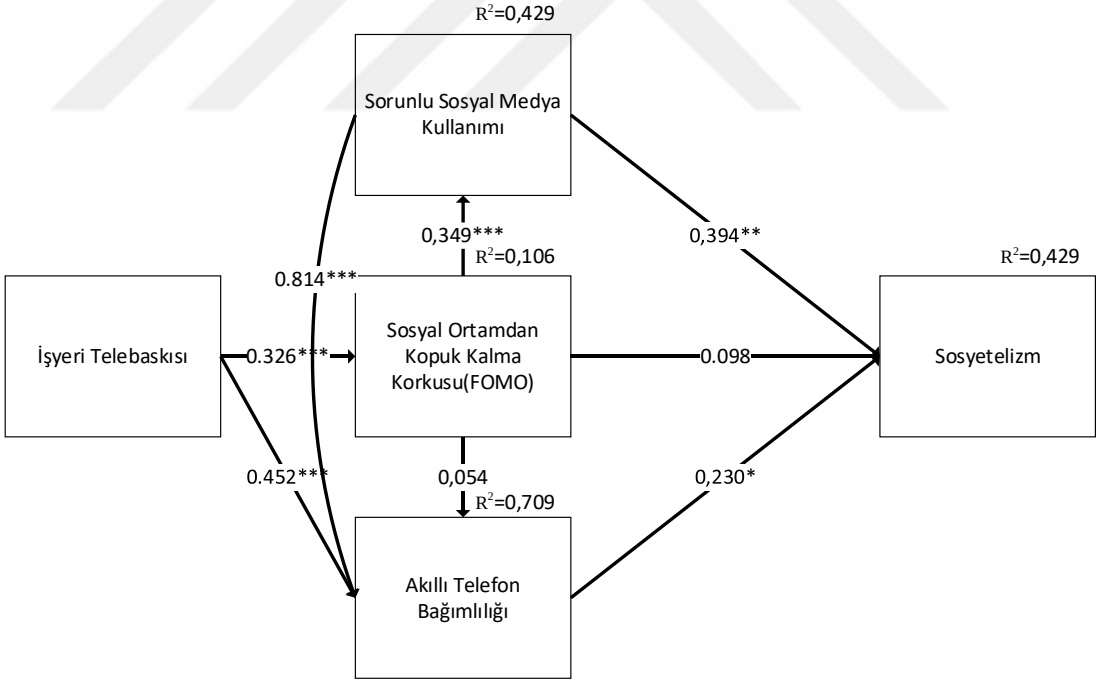
Yapısal eşitlik modeli gözlenen değişkenlerin yanı sıra, örtük değişkenler arasındaki ilişkilerin de istatistiksel olarak ifadelendirilmesini mümkün kılar (Byrne, 1998). Yapısal modelin yol analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda öncelikle uyum değerlerine bakılmıştır. Modelde $\chi 2$/S.D, RMSEA, GFI, CFI ve NFI değerleri incelenmiştir. Uyum iyiliği değerlerinin tamamının gerekli eşik değerinin üzerinde olduğu gözlemlenmiştir. Modelde $\chi 2$/S.D. 2,278 olduğu gözlenmiştir. Yaklaşık hataların ortalamasının karekökü değerini olan RMSEA ise 0,06'dır. Diğer uyum indeksleri GFI'nın değerinin 0,903, CFI'nın değerinin 0,942 ve NFI'nın değerinin ise 0,902 olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 6.7: Uyum İyiliği Değerleri.

Uyum İndisi	Eşik Değer	Gözlenen Değer
$\chi 2$/S.D.	≤ 3	2,278
RMSEA	$\leq 0,08$	,06
GFI	$\geq 0,90$	,903
CFI	$\geq 0,90$	,942
NFI	$\geq 0,90$	,902

NFI:Normlanmış Uyum İndisi; GFI: İyilik Uyum İndisi; CFI:Karşılaştırmalı Uyum İndisi; RMSEA: Hataların Ortalama Karekökü(Yaklaşık)

Şekil 6.2, araştırması yapılan yapılan eşitlik modelinin sonuçlarını göstermektedir. Şekilde örtük değişkenler arasındaki ilişkilerin standardize regresyon katsayıları ve güvenilirliği gösterilmektedir. Yapılan çalışmada örtük değişkenler arasında 8 tane hipotez kurulmuş ve bu hipotezlerden altı tanesinin geçerli olduğu gözlemlenmiştir. Öncelikle bağımlı örtük değişkenlerin R^2 değerleri incelenmiş ve sırasıyla Sosyetelizm için 0,429; Sosyal Medya Bağımlılığı için 0,429; Cep Telefonu Bağımlılığı için 0,709 ve son olarak Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusu içinse 0,106 olarak gözlenmiştir. Sosyetelizm değişkeni üzerindeki etkilere bakıldığında cep telefonu bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı örtük değişkenlerinin doğrudan anlamlı bir etkisi bulunurken, sosyal ortamdan kopuk kalma korkusunun doğrudan anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Sosyetelizme doğrudan anlamlı etkisi bulunan değerler arasında sosyal medya bağımlılığının etkisi 0,394'dür. Bir diğer deyimle sosyal medya bağımlılığında meydana gelen 1 birim artış sosyetelizmde 0,394 artışa neden olmaktadır.

***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05 (t>1,967; t>2.5904; t>3,3195)

Şekil 6.2 : Yapısal Eşitlik Modeli Sonuçları.

Tezde ortaya koyulan hipotezlerin sonuçları Çizelge 6.8'de verilmiştir.

Çizelge 6.8: Hipotez Sonuçları.

	HİPOTEZ	Kabul Durumu
H1	Sorunlu Sosyal Medya Kullanımının Sosyetelizme pozitif etkisi vardır.	Evet
H2	Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusunun Sosyetelizme pozitif etkisi vardır.	Hayır
H3	Akıllı telefon bağımlılığının sosyetelizme pozitif etkisi vardır.	Evet
H4	FOMO'nun problemli sosyal medya kullanıma olumsuz etkisi vardır.	Evet
H5	Sosyal ortamdan kopuk kalma korkusunun Akıllı Telefon Bağımlılığı üzerinde pozitif etkisi vardır	Hayır
H6	İşyeri telebaskısı'ın sosyal ortamdan kopuk kalma üzerinde pozitif etkisi vardır.	Evet
H7	İşyeri Telebaskısınn akıllı telefon bağımlılığı üzerinde pozitif etkisi vardı.	Evet
H8	Sorunlu sosyal medya kullanımının akıllı telefon bağımlılığına pozitif etkisi vardır.	Evet

Yapısal eşitlik modeli sadece doğrudan etkiyi vermez, doğrudan ve dolaylı etkileri ayrı ayrı vererek, toplam etkinin de gözlenebilmesini sağlamaktadır. Modeldeki tüm değişkenlerin birbirleri ile alakalı doğrudan ve dolaylı etkileri vardır. Bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenler üzerine dolaylı etkisi Çizelge 6.9'da verilmiştir.

Çizelge 6.9: Dolaylı Etki.

	İşyeri Telebaskısı	FOMO	Sosyal Medya Bağımlılığı	Akıllı Telefon Bağımlılığı	Sosyetelizm
FOMO	-	-	-	-	-
Sosyal Medya Bağımlılığı	0,114**	-	-	-	-
Akıllı Telefon Bağımlılığı	0,478**	0,284**	-	-	-
Sosyetelizm	0,365**	0,215**	0,187	-	-

***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05 (t>1,967; t>2.5904; t>3,3195)

Analiz sonuçlarına bakıldığında İşyeri Telebaskısı'ın sosyetelizm üzerinde sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu ve akıllı telefon bağımlılığı aracılığıyla 0,365 dolaylı etkisi olduğu görülür, anlamlılık derecesi 0,004'dür. İş yeri telebaskısının sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu aracılığıyla akıllı telefon bağımlılığı üzerinde 0,478 etkisi vardır ve anlamlılık seviyesi 0,005'dir. İş yeri telebaskısının sosyal medya

bağımlılığı üzerinde sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu aracılığıyla 0,114 pozitif etkisi varken anlamlılık seviyesi 0,004'dür. Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusunun Akıllı Telefon Bağımlılığı üzerinde ve Sosyal Medya Bağımlılığı aracılığıyla 0,284 etkisi varken anlamlılık seviyesi 0,003'dür. Son olarak sosyal ortamdan kopuk kalma korkusunun Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Sosyal Medya Bağımlılığı aracılığıyla sosyetelizm üzerinde 0,215 etkisi vardır ve anlamlılık seviyesi 0,03'dür. Sosyal Medya Bağımlılığının Akıllı Telefon Bağımlılığı aracılığıyla Sosyetelizm üzerinde 0,187 dolaylı etkisi varken bu ilişki anlamlı değildir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde insanlar özellikle akıllı telefonlarını kullanırken fiziksel olarak iletişime girdikleri kişileri görmezden gelebilmektedir. Özel yaşantımızdan iş hayatına bu durumun çok fazla gerçekleştiğini görüyoruz. Gündelik iletişim, ilişkilerimizde giderek norm haline gelen bu durum sosyetelizm olarak adlandırılmaktadır (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018). İş hayatında iletişim kalitesinin şirketlerin ve projelerin başarısını etkileyen önemli bir faktör olduğu göz önüne alındığında sosyetelizmin anlaşılması önemlidir. İnsanların neredeyse çoğu sosyetelizm davranışında bulunmakta ancak sosyetelizm sosyal etklişimlerde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Yüz yüze iletişimde cep telefonu kullanmak iletişim kalitesini düşürmekte ve ilişki tatminini azaltmaktadır (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018). Yüz yüze iletişim halinde olunan kişiye saygısızlık olan sosyetelizm gerçek hayattaki sosyal ilişkiler üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır (Karadağ, 2015). Sosyetelizmin ilişki tatmini üzerinde doğrudan hayat tatmini üzerinde dolaylı olarak negatif etkisi vardır (Roberts & David, 2015). Önemli etkilerine rağmen literatürde sosyetelizmle ilgili kısıtlı sayıda çalışma yapılmıştır bu nedenle konuyla ilgili yeni araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Günümüzde insanlar akıllı telefonları arama faaliyetinin dışında bir çok farklı amaç için kullanmaktadırlar (Griffiths ve diğ, 2018). Akıllı telefonların çok yönlü özellikler kazanmasıyla birlikte sosyetelizm de çok farklı bağımlılıkları içeren karmaşık bir yapıyı içinde barındırmaya başlamıştır. Sosyetelizme neden olan bağımlıklardan bazıları cep telefonu bğaımlılığı, internet bağımlılığı sosyal medya bağımlılığı ve oyun bağımlılığıdır (Karadağ & Tosuntaş, 2015). Yapılan araştırma sonuçları göstermektedir ki sosyetelizmin en büyük nedeni akıllı telefon bağımlılığıdır (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018). Sosyal ortamı kaçırma korkusu, problemli sosyal medya kullanımının sosyetelizme neden olduğu gözlemlenmektedir. Sosyal medya bağımlılığının sosyetelizme neden olduğu bilinse de farklı sosyal medya programlarının (Griffiths ve diğ, 2018).

İnsanların davranışlarına teknolojinin etkisinin giderek arttığı günümüz dünyasında sosyetelizm kavramına neden olan psikolojik sebepleri anlamak önemlidir. Büyüyen litetaratüre rağmen sosyetelizme anksiyete ve sosyal ortamdan kopuk kalma korkusunun etkisi ile ilgili çalışma sayısı sınırlıdır (Griffiths ve diğ, 2018). Sosyetelizme etki eden faktörlerden akıllı telefon bağımlılığı ve sosyal medya bağımlığının oluşmasında sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu olduğu bilinmektedir (Chotpitayasunondh & Douglas, 2016). Sosyetelizmle ilgili bugüne kadar yapılan çalışmaların bir çoğu sağlık ve davranış bilimleri alanlarındadır. Psikolojik olarak bir çok önemli etkisi olan sosyetelizmin iş yaşamı ilişkileri içinde de ele alınması gereklidir.

Bu çalışmada ilk olarak sosyetelizme etki eden aynı zamanda birbiriyle de ilişkili olduğu bilinen üç değişken incelenmiştir. Sosyal medya bağımlılığı, cep telefonu bağımlılığı ve sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu ile ilgili literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde İşyeri Telebaskısı kavramının özellikle cep telefonu bağımlılığı ve sosyal ortamdan kopuk kalma korkuya doğrudan ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle araştırma modeline İşyeri Telebaskısı değişkeni de eklenmiştir. Sosyetelizmle ilgili yapılan çalışmalarda ve kurulan modellerde işyeri telebaskısının etkisini araştıran bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle yapılan çalışma sosyetelizm ve İşyeri Telebaskısı arasındaki ilişkiyi ortaya koyması bakımından önemlidir. Buna ek olarak yapılan çalışma Türkiye'de İşyeri Telebaskısı ile ilgili yapılan ilk çalışmadır.

Araştırma modelindeki değişkenleri ifade etmek için gerekli ölçekler literatürden elde edilmiştir. Oluşturulan anket 356 kişi tarafından tam olarak yanıtlandırılmıştır. Analizler için IBM SPSS Statistics 26 ve IBM Amos 23 programları kullanılmıştır. Çalışma sosyetelizme etki eden değişkenlere dair yeni bakış açıları ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına göre ortaya koyulan 8 hipotezden 6 tanesi anlamlıdır. Sonuçlara göre Sosyetelizmin %42'si (R^2=0,429), Sosyal Medya Bağımlılığının %42'si (R^2=0,429), Sosyal Ortamdan Kopuk Kalma Korkusunun %11'i (R^2=0,106) son olarak Akıllı Telefon Bağımlılığının %71'i (R^2=0,709) model tarafından açıklanmaktadır.

Sosyetelizmi en iyi açıklayan değişken sosyal medya bağımlılığıdır. Sosyal medya bağımlılığı sosyetelizm üzerinde doğrudan etkilidir. Bir diğer ifadeyle insanların yüz yüze olduğu insanları görmezden gelmelerinin en büyük nedeni sosyal medya

bağımlısı olmasıdır. Daha önce Yapılan çalışmalar da sosyal medya bağımlılığının sosyetelizme neden olduğunu göstermektedir (Blanc & Bendayan, 2018)Sorunlu sosyal medya kullanımının olağan sonuçlarından birsi de sosyetelizmdir. (Franchia ve diğ, 2018) Partner sosyetelizminin ana nedenlerinden birisi olan cep telefonu çatışmasına neden olan faktörlerden birisi de sosyal medya kullanımıdır. (Roberts & David, 2015)

Analiz sonuçlarına göre sosyetelizm üzerinde doğrudan etkili olan diğer bir değişken de akıllı telefon bağımlılığıdır. Akıllı telefon bağımlılığının sosyetelizmin nedenlerinden biri olduğu benzer çalışmalarda gözlemlenmektedir (Karadağ & Tosuntaş, 2015). Sosyal ortamdan kopuk kalma korkusunun sosyetelizm üzerinde doğrudan bir etkisi gözlemlenmemektedir. Buna rağmen kurulan modelin sonuçları göstermektedir ki sosyal ortamdan kopuk kalma korkusunun sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu üzerinde dolaylı etkisi vardır. Sosyetelizm üzerine yapılan çalışmalar da parelel şekilde sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu ve sosyetelizm üzerinde ilişki olduğunu göstermektedir (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018).

Son olarak İşyeri Telebaskısı kavramınında sosyal ortamdan kopuk kalma ve akıllı telefon bağımlılığını tetikleyerek sosyetelizme etki ettiği gözlemlenmektedir. Günümüzde şirketler giderek daha çok mesaj tabanlı teknolojileri kullanmaktadır, müşterilerin isteklerine hızlı yanıt vermesi gerektiğine inanan çalışanlar müşterilerine, iş arkadaşlarına ve yöneticilerine çok hızlı dönüşler yapmak için sorumluluk hissetmektedir. Özellikle çalışanların örgütsel bağlılık ve işkolikliğin artması işyeri telebaskısını arttırmaktadır (Barber & Santuzzi, 2015) .

7.1 Yönetimsel Çıkarımlar

Analiz sonuçlarına göre sosyetelizme neden olan en önemli faktörün sosyal medya bağımlılığı olduğu gözlemlenmektedir. Araştırma ilk defa ortaya koymaktadır ki işyeri telebaskısı sosyetelizm davranışının görülmesine neden olmaktadır. İşyeri telebaskısının cep telefonu bağımlılığı ve sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu üzerinde de doğrudan, sosyetelizme dolaylı etkisi olduğu görülmektedir. Sosyetelizmin iş yerlerine etkisini görmek için firmaların çalışanlarının ne kadar cep telefonu kullandıkları ve cep telefonu kullanımlarının aile yaşantılarınını etkileyip

etkilemediği ile anketler yapılıp, çıkan sonuçlara göre tedbirler alınabilir. Sosyetelizm davranışının oluşmasında dolaylı etkisi olan sosyal ortamdan kopuk kalma korkusu da yine iş yoğunluğu, iş yaşam dengesi gibi çalışma hayatının yarattığı sıkıntılardan etkilenmektedir. Sosyetelizmin olağan hale gelmesi üzerine yapılan çalışmalar da göstermektedir ki sosyetelizmin iletişim kalitesi üzerinde olumsuz etkisi vardır. Bu nedenle sosyetelizmin iş yerinde de iletişim kalitesini düşürerek projelerde verimsizliğe yol açması da muhtemeldir. Ayrıca cep telefonu bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılıkları da başka bir çok psikolojik rahatsızlığı tetikleyen davranışlar olduğundan çalışanların hayatlarında birçok olumsuz davranışa yol açabilir. Bu nedenle sosyal medya bağımlılığının yan etkileriyle ilgili reklamlar verilerek ve uyarılar yapılarak çalışanlar bilinçlendirilebilir. Ayrıca telefona yüklenen uygulamaların kaç saat kullanıldığını gösteren bir uygulama geliştirilerek, kullanıcılara "Bugün 5 saat Instagram kullandın, biraz hareket etmeye ne dersin" gibi uyarılar yapılabilir. İşyeri telebaskısı tükenmişlik, uyku bozuklukları gibi davranışlara yol açmaktadır. Bu nedenle işyerlerinde çalışanlara rahat bir çalışma ortamı sunularak işyeri telebaskısını azatlmanın yolları araştırılmalıdır.

7.2 Kısıtlamalar

Sosyetelizm ile ilgili yapılan bu çalışma sosyetelizme neden olan faktörleri anlamak için bazı öneriler ortaya koymaktadır. Öncelikle yapılan çalışmada sadece Türkiye'den katılım sağlanmıştır. Küresel anlamda çalışmanının geçerliliğinin sağlanması için farklı ülkelerden katılım sağlanarak sosyetelizm davranışının sergilenmesinde sosyokültürel farklılıkların, kimlik farklılıklarının ve iktisadi koşulların etkili olup olmadığı araştırılabilir. Çalışmada cinsel farklılıkların sosyetelizme etki eden faktörlere etkisi incelenmemiştir. Kadın ve erkek katılımcılar için sonuçlar ayrı ayrı analiz edilerek böyle bir çalışma yapılabilir. Yine katılımcıların demografik özelliklerinden kuşak farklılıkları çalışmada incelenmemektedir. Teknoloji kullanımı çok farklı olan X, Y ve Z kuşaklarında sosyetelizme etki eden faktörlerin farklılık göstermesi muhtemeldir. Konuyla ilgili yapılacak çalışmalar konuyla ilgili farklı sonuçlar verebilir.

KAYNAKLAR

Abeele, V., & Antheunis, M. (2016). The effect of mobile messaging during a conversation on impression formation and interaciton quality. *Computers in Human Behavior*, 562-569.

Al-Saggaf, Y., MacCulloch, R., & Wiener, K. (2018). Trait Boredom is a predictor of phubbing frequency. *Journal of Technology in Behavioral Science*.

Anshari, M., Alas, Y., Hardaker, G., Jaidin, J., Smith, M., & Ahad, A. (2016). Smartphone habit and behavior in Brunei: Personalization, gender and generation gap. *Computers in Human Behavior*.

Bagozzi, R., & Heatherton, T. (1994). A General Approach to Representing Multifaceted Personality Constructs: Application to State Self-Esteem. *Structural Equation Modeling*.

Bagozzi, R., & Philips, L. (1982). Representing and Testing Organizational Theories: A Holistic Construal. *Administrative Science Quarterly*.

Bandura, A. (1971). Social learnin theory General Learning Presss.

Barber, L., & Santuzzi, A. (2015). Please Respond ASAP: Workplace Telepressure and Employee Recovery. *J Occup Health Psychol*.

Barber, L., & Santuzzi, A. (2015). Telepressure and College Student Employment: The Costs of Staying Connected Across Social Contexts. *Stress and Health* .

Bentler, P., & Chou, C.-P. (1988). Practical Issues in Structural Equaiton Modeling. *Sociolagical Methods & Research*.

Bentler, P., & Chou, C.-P. (1988). *Practical Issues in Structural Modeling.* Sociological Methods & Research .

Bianchi, A., & Philips, J. G. (2005). Psychological Predictors of Problem Mobile Phone Use. *PubMed*.

Blanc, M., & Bendayan, R. (2018). Spanish version of the Phubbing Scale: Internet addiction, Facebook intrusion, and fear of missing out as correlates. *Psicothema*, 449-454.

Bollen, K. (1989). *Measurement Models: The Relation between Latent and Observed Variables.* John Wiley & Sons, Inc.

Browne, M., & Cudeck , R. (1992). *Alternative Ways of Assessing Model Fit.* Sociological Methods&Research.

Byrne, B. M. (1998). *Structural Equation Modeling with Mplus: Basic Concepts,*. Routledge.

Cambier, R., Derks, D., & Vlerick, P. (2019). Detachment from Work: A Diary Study on Telepressure, Smartphone Use and Empathy. *Psychologica Belgica*, 227-245.

Cheever, N., Rosen , L., & Carrier, M. (2014). Out of sight is not out of mind: The impact of restricting wireless mobile device use on anxiety levels among low, moderate and high users. *Computers in Human Behavior*, 290-297.

Chotpitayasunondh, V., & Douglas, K. (2016). How "phubbing" becomes the norm: The antecedents and consequences of snubbing via smartphone. *Computers in Human Behavior*.

Chotpitayasunondh, V., & Douglas, K. M. (2018). The effects of "phubbing" on social interaction. *Journal of Applied Social Psychology*.

Çizmeci, E. (2017). Disconnected, Though Satisfied Pphubbing Bhavior and Relationship Satisfaction. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*.

David, M. E., & Roberts, J. A. (2017). Phubbed and Alone: Phone Snubbing, Social Exclusion, and Attachment to Social Media. *Journal of the Association for Consumer Research*.

Diamantopoulos, A., & Siguaw, J. (2000). *Introducing LISREL a guide for the uninitiated.* Sage Publications.

Fornell, C., & Larcker, D. (1981). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *Journal of Marketing Research*.

Franchia, V., Abeele, M., Rooij, A., Lo Coco, G., & De Marez, L. (2018). Fear of Missing Out as a Predicor of Problematic Social Media Use and Phubbing Behavior among Flemish Adolescents. *International Journal of Enviromental Research and Public Health*.

George, D., & Mallery, P. (2003). *IBM SPSS Statistics 23 Step by Step: A Simple Guide and Reference 14th Edition.* Pearson.

Griffiths, M. D., Emirtakin, E., Kircaburun, K., & Balta , S. (2018). Neuroticism, Trait Fear of Missing Out, and Phubbing: The Mediating Role of State Fear of Missing Out and Problematic Instagram Use. *Int J Ment. Health Addiction*.

Hoyle, R. (1995). *Structural Equaiton Modeling.* SAGE Publications.

Hu, X., Santuzzi, A., & Barber, L. (2018). Disconnecting to Detach: The Role of Imparied Recovery in Negative Consequence of Workplace Telepressure. *Journal of Work and Organizational Psychology*.

Hair, J., Black, W. C., Babin , B. J., & Anderson, R. E. (1998). *MULTIVARIATE DATA ANALYSIS.* Pearson.

Jöreskog, K. G., & Sörborn, D. (1993). *LISREL 8 : structural equation modeling with the SIMPLIS command language.* Chicago, Ill. : Scientific Software International (SSI).

Karadağ, E. (2015). The Virtual World's Current Addiction: Phubbing. *The Turkish Journal on Addiction*.

Karadağ, E., Tosuntaş, Ş., Erzen, E., Duru , P., Bostan, N., Şahin, B., Babadağ, B. (2015). Determinants of phubbing, which is the sum of many virtual addictions: A structural equation model. *Journal of Behavioral Addictions* , 60–74 .

Kelloway, E. K. (1998). *Using LISREL for Structural Equation Modeling: A Researcher's Guide.* Sage Publications.

Kelly, L., Duran, R., & Miller-Ott, A. (2017). Helicopter Parenting and Cell-Phone Contact between Parents and Children in College. *Southern Communication Journal* , 1-13.

Kwon, M., Kim, D.-J., Cho, H., & Yang, S. (2013). The Smartphone Addiction Scale: Development and. *Plosone*.

Lee, E., & Moon, J. (2015). Motivations for using Instagram. *Behavioral Social Networks*, 552-556.

Lee, Y.-K., Chang, C.-T., & Cheng, Z.-H. (2014). *The dark side of smartphone usage: Psychological traits, compulsive behavior and technostress.* Computers in Human Behavior.

Mason, W., & Windel, M. (2002). Gemder, self control and informal social control in adolescence: A test of three models of the continuity of delinquent behavior. *Yourh Society*, 479-514.

McDowell, I., & Newell, C. (1996). *Measuring health : a guide to rating scales and questionnaires.* New York : Oxford University Press.

Novo-Corti, I., & Barreiro-Gen, M. (2014). Are Public Policies Aimed In The Right Direction? Analysis of the True Reason of Spanish Households for Have No Internet Access. *International Journal of Knowledge Society Research*, 33-42.

Nunnaly , J. C. (1978). *Psychometric Theory.* McGraw-Hill.

Przybylski, A. K., & Murayama, D. K. (2013). Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behavior*.

Roberts, J., & David, M. (2015). My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction among romantic partners. *Computers in Human Behavior*.

Sheldon, K., & Abad, N. (2011). A two provess view of Facebook use and relatedness need-satisfaction: Disconneciton drives us and connection rewards it. *Journal of Personal Social Psychology*, 766-775.

Shensa, A., Escobar-Viera, C., Sidani, J., & Bowman, N. (2016). Problematic social media use and depressive symptoms among U.S. *Social Science and Medicine*.

Skopp, N., Mc Donald, R., Jouriles, E., & Rosenfield, D. (2007). Partner aggression anChildren's externalizing problems: Maternal and partner warmth as protective factors. *Journal of Family Psychology*.

Steeger, C., & Gondoli, D. (2013). Mother adolescent conflict as a mediator between adolescent problem behaviors and maternal psychological control. *Developmental Psychology*.

Vacaru, M., Shepherd, R., & Sheridan, J. (2014). New Zealand youth and their relationships with mobile phone technology . *International Journal of Mental Health and Addiction*.

Wang, X., Xie, X., Wang, Y., Pengcheng, W., & Lei, L. (2017). Partner phubbing and depression among married Chinese adults: The roles of relationship satisfacetion adn relationship length. *Personality and Individual Differences*.

Wegmann, E., Oberst , U., Stodt, B., & Brand , M. (2017). Contents lists available atScienceDirectAddictive Behaviors Reportsjournal homepage:www.elsevier.com/locate/abrepOnline-specific fear of missing out and Internet-use expectancies contributeto symptoms of Internet-communication disorder. *Addictive Behaviors Reports*.

Xie, X., Chen, W., Xiaowei, Z., & He, D. (2019). Parents' phubbing increases adolescents' mobile phone addiction: Roles of parent-child attachment, deviant peers, and gender.

Yang, X., & Zhu, L. (2016). Parent marital conflict and internet addiction among Chinese college students: The mediating role of father-child, mothe-child, and peer attachment. *Computers in Human Behavior*, 221-229.

EKLER

Phubbing(Sosyetelizm) Anketi

Değerli Katılımcı,

İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Yönetimi Yüksek Lisans tezi için yürütmekte olduğumuz "Sosyal ortamdan kopuk kalma, sosyal medya bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının sosyetelizm üzerine etkisi" adlı konu kapsamında sizlerin görüşlerine ihtiyacımız var. Ankete katılım isteğe bağlı olup, elde edilen bilgiler sadece akademik araştırma amacıyla kullanılacaktır. Çalışmanın başarıya ulaşması her şeyden önce vereceğiniz bilgilerin doğruluğuna bağlıdır. Her soru için tek seçenek işaretlenecek olup, tüm soruları cevaplamak yaklaşık 15 dakikanızı alacaktır. Soruları cevaplamak için ayırdığınız zaman, gösterdiğiniz sabır ve samimiyet için teşekkür ederiz.

Cihat İLHAN

1_Hangi Sektöre çalışıyorsunuz?

- o Özel
- o Devlet

2_Kaç yaşındasınız?

- o 18-30
- o 30-40
- o 40-50
- o 50+

3_Cinsiyetiniz?

- o Erkek
- o Kadın
- o Diğer

4_En son mezun olduğunuz okulun derecesi nedir?

- o İlkokul
- o Ortaokul
- o Lise
- o Lisans
- o Yüksek Lisans
- o Doktora

5_Kaç yıldır aynı işyerinde çalışıyorsunuz?

- o 5 yıl ve altı
- o 5-10 yıl
- o 10 yıl ve üstü

6_Medeni durumunuz?

- o Evli
- o Bekar

7_İlişki durumunuz?

- o İlişlim var
- o İlişkim yok

8_Çalışma durumunuz?

- o Tam zamanlı
- o Yarı zamanlı
- o Emekliyim
- o İş arıyorum

9_... yıldır cep telefonu kullanıyorum?

- o 0-1
- o 1-3
- o 3-5
- o 5+

10_Sosyal medya hesaplarına günde ... vakit ayırırım.

- o 0-1
- o 1-3
- o 3-5
- o 5+

Kalan soruların tamamını aşağıdaki ölçeğe göre değerlendiriniz.

1	Kesinlikle katılmıyorum
2	Katılmıyorum
3	Kararsızım
4	Katılıyorum
5	Kesinlikle katılıyorum

	1	2	3	4	5
Başkalarıyla birlikteyken gözlerim telefona kayar.					
Arkadaşlarımla birlikteyken cep telefonumla meşgul olurum.					
İnsanlar cep telefonumla ilgilendiğim için şikayet ediyorlar.					
Ailemle birlikteyken cep telefonumla meşgul olurum.					
Cep telefonumla meşgulken çevremdekileri (eşim, sevgilim) rahatsız ettiğimi düşünürüm.					
Sosyal hayatta başkalarının benden daha güzel deneyimleri olmasından korkarım.					
Sosyal hayatta arkadaşlarımın benden daha güzel deneyimleri olmasından korkarım.					
Arkadaşlarımın ben olmadan eğlendiklerini fark etmek bende endişe uyandırır.					
Arkadaşlarımın neler yaptığını bilmemek bende endişe uyandırır.					
Arkadaşlarımın şakalaşmalarını anlamak benim için önemlidir.					
Akıllı telefon kullanımım nedeniyle planladığım işleri yetiştiremem.					
Konsantre olmam gereken bir iş yaparken akıllı telefon kullanımım nedeniyle sıkıntı yaşarım.					
Akıllı telefonum olmadan duramam.					
Akıllı telefonum elimde olmadığında sabırsız ve huzursuz hissediyorum.					
Akıllı telefonum kullanmadığım zamanlarda bile aklımda.					
Akıllı telefonu daha az kullanmaya niyet etsem de niyet ettiğimden daha uzun süre kullanırım.					
Sosyal medya kullanmayı bırakmamın zor olduğunu düşünüyorum.					
Çevrem (Ailem, arkadaşlarım, sevgilim) sosyal medyada daha az zaman geçirmem gerektiğini sıklıkla söylerler.					
Sosyal medyayı başkalarıyla (örneğin arkadaşlarınızla veya ailenizle) vakit geçirmek yerine kullanmayı çok sık tercih ediyorum.					
Sosyal medyaya ulaşamadığımda kendimi huzursuz ve sinirli hissdiyorum.					
Sosyal medyayı kullanmayı tercih ettiğiniz için işinizi(ödevinizi) ne sıklıkla eksik yapıyorsunuz.					
Mutsuz hissettiğim için sosyal medyayı sıklıkla kullanıyorum.					
Geceleri sosyal medya kullanmakla vakit harcadığım için sıklıkla uykusuz kalabiliyorum.					
İş yerinde birinden mesaj geldiğinde işe odaklanmak benim için zordur.					
İş yerinde mesajlarıma cevap verdiğimde diğer işlerime daha iyi konsantre olabilirim.					

İş yerindeyken bir mesajı cevaplayana kadar o mesajı düşünmekten kendimi alamıyorum.					
İş yerinde insanlara hemen cevap vermem gerektiğini hissederim.					
İş yerinde biri benden bir şey rica ettiğinde o ricaya o anda cevap vermek isterim.					
İş yerindeyken gelen bir mesajı hemen cevap vermemeye çalışmak benim için zor.					

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad **:** Cihat İlhan

Doğum Tarihi ve Yeri **:** 13.09.1993-Eskişehir

E-posta **:** cihadilhan26@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** **:** 2016, İTÜ, Gemi İnşaatı Müh., Gemi İnşaatı ve Gemi Makineleri Müh.
- **Yükseklisans** **:** 2020, İTÜ, Endüstri Mühendisliği, Mühendislik Yönetimi

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2016 İTÜ Gemi İnşaat En İyi Proje Ödülü
- 2015-2017 Selah Tersanesi-Planlama Mühendisliği
- 2018 Bosforo Mühendislik-Proje Mühendisliği
- 2018-2020 Tersan Tersanesi-Planlama Mühendisliği